

promoting sCHOOl environments
InClusivE of diversity based on SOGI

Безопасни училища за ЛГБТИ учениците

Партньори

КМОР Social Action and Innovation Centre - Гърция

Colour Youth Athens LGBTQ Youth Community - Гърция

Фондация „Ресурсен център Билитис“ - България

Lithuanian Gay League Association - Литва

Association ACCEPT - Румъния

Редактори

Спирос Бовиацис, Colour Youth, Гърция

Танасис Теофилопулос, Colour Youth, Гърция

Автори

Моника Писанкънева, Билитис, България

Филипос Паганис, Colour Youth, Гърция

Сътрудници

Давид Рама, КМОР, Гърция

Егле Кукторайте, LGL, Литва

Теодора Йон-Ротару, ACCEPT, Румъния

Януари 2021 г.

ISBN: 978-619-91900-2-9

Funded by the rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Съдържание

Съдържание	3
1. За проекта CHOICE	5
2. Защо са необходими тези Насоки? Резултати от проучването по проекта CHOICE	6
2.1 Резултати от проучването в Гърция	6
2.2 Резултати от проучването в България	7
2.3 Резултати от проучването в Литва	8
2.4 Резултати от проучването в Румъния	9
3 Какво може да се направи, за да се подобри ситуацията? Нашата теория за промяната ..	11
4 Контекст на политиките	13
5 Препоръки за политики Как да направим училищата безопасни и приобщаващи за ЛГБТИК+ учениците	15
6 Практически стъпки за осигуряване на безопасност на училищата за ЛГБТИК+ ученици ..	18
6.1 Първа стъпка: Ангажираност	18
6.2 Втора стъпка: Действия за изпълнение на ангажимента	19
7 Четири етапа в прилагането на политиката за многообразие	21
8 Практически предложения	22
9 Стратегии и дейности за приобщаващ училищен климат	26
10 Приемане или подобряване на училищната политика за борба с тормоза	29
11 Подпомагане на нуждите на ЛГБТИК+ учениците: Проблеми, които могат да възникнат във всекидневния училищен живот	30
11.1 Разкриване и поверителност за ЛГБТИК+ учениците	30
11.2 Неподкрепящи родители	32
11.3 Връзки между ученици	33
11.4 Трансгендър и полово неконформни ученици	33
11.5 Документация	33
11.6 Използване на имена и местоимения	34
11.7 Облекло	34
11.8 Използване на обособени по пол пространства	35

11.9	Участие в спорт и физическо възпитание	36
11.10	ЛГБТИК+ семейства	38
12	Как да отговорите на негативна критика и да се справите с митовете за ЛГБТИК+	38
13	Референции	41
14	ПРИЛОЖЕНИЯ	44
	ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Образец на училищна политика срещу тормоза	44
	ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Образец за регистриране на тормоз	48
	ПРИЛОЖЕНИЕ 3: Контролен списък за годишен преглед на политиката за борба с тормоза и нейното прилагане	50
	ПРИЛОЖЕНИЕ 4: РЕЧНИК	52
14.1	Основни понятия	52
14.2	Съкращението ЛГБТИК+	52
14.3	Други термини	53

1. За проекта CHOICE

CHOICE е европейска инициатива, продължение на Hombat.eu, която има за цел насърчаване на по-приобщаваща училищна среда и борба с нетърпимостта на основата на полова идентичност, изразяване на пола, сексуална ориентация и/или полови характеристики в Гърция, България, Литва и Румъния.

CHOICE се основава и на онлайн платформата LiveWithoutBullying¹, която предлага подкрепа от обучени експерти на деца и тийнейджъри, които са жертви на тормоз, както и на родителите и училищния персонал.

Тези Насоки за политики ще помогнат на училищата в Гърция, България, Литва и Румъния да станат безопасни и приобщаващи места, където всички ученици, независимо от сексуалност или пол, са равни и уважавани членове на своята училищна общност. Изследванията показват, че когато училищата имат приобщаващи и подкрепящи политики, учениците не отпадат и се представят по-добре.

Насоките са разработени въз основа на проучвания, проведени в участващите страни, които извършват преглед на съществуващите политики и практики за повишаване на многообразието и предотвратяване/справяне с тормоза в училище и събират качествени данни от основните заинтересовани страни в училищната среда: ученици, учители и родители. Докладът от изследването може да бъде открит на уебсайта на проекта².

При разработването на Насоките партньорите по проекта проучват и други документи за политики и насоки за превръщането на училищата в приобщаващи ЛГБТИК+ хората, включително и за справяне с анти-ЛГБТИК+ тормоза, разработени от международни организации (IGLYO), правителства (Ирландия) и НПО (GALE) за приобщаващо образование.

¹ livewithoutbullying.com

² <https://www.itsyourchoice.eu/index.php/library>

2. Защо са необходими тези Насоки?

Резултати от проучването по проекта CHOICE

Националните проучвания на училищния климат, проведени в Гърция (Ilioroulou et al., 2020 г.), България (Драгоева и др., 2020 г.), Литва (LGL, 2019 г.) и Румъния (Costache, I., 2016 г.) през последните 5 години, показват високо ниво на хомофобски и трансфобски тормоз. Над 80% от учениците във всички страни, които се самоопределят като ЛГБТИК+, съобщават, че много често чуват хомофобски и трансфобски коментари в училище, а повече от 50% съобщават, че последните понякога се правят от учители. Около една трета от ЛГБТИК+ учениците съобщават, че са били физически нападани поради възприемания им пол, полова идентичност или сексуална ориентация. Твърде често учителите и училищният административен персонал не правят нищо в отговор на това. Тревожен е и фактът, че повече от половината от всички ЛГБТИК+ ученици, участвали в националните проучвания, съобщават, че никога не са споделяли с никого за хомо/трансфобския тормоз, който са преживели в училище.

2.1 Резултати от проучването в Гърция

През 2017 г. Националното проучване на училищния климат е проведено в Гърция от Colour Youth, с извадка от 1963 ученици, които се определят като ЛГБТИК+ (Ilioroulou et al., 2020 г.). Основните констатации от проучването показват тревожна картина на ситуацията, с която ЛГБТИК+ учениците се сблъскват в училище. По-голямата част от учениците съобщават, че са чували сексистки (74,4%), хомофобски (84,9%) и трансфобски (74,4%) коментари в своите училища. Докладвани са също и голям брой инциденти с насилие и тормоз: всеки трети ученик е получил някаква форма на вербален тормоз въз основа на сексуалната си ориентация (32%) или пола си (31,1%) и всеки втори (50,3%) въз основа на своето изразяване на пола. Почти всеки седми се е сблъсквал с физически тормоз и/или насилие поради своята сексуална ориентация (14,6%), пол (12,6%) и/или изразяване на пола (19,3%). Още по-притеснителна е констатацията, че всеки трети (33%) ЛГБТИК+ ученик е бил подложен на сексуален тормоз.

Подчертана е и важноста на ролята на учителите (и на училищния персонал като цяло). Учениците съобщават, че в мнозинството си учителите или са участвали активно в създаването на враждебна среда, или не са се намесвали в случаи на тормоз. Повече от половината от учениците (58,1%) споменават, че са чували хомофобски коментари от учители и че са чували отрицателни забележки за ЛГБТИК+ хора или въпроси в класната стая (54,4%). Дори когато учителите са присъствали в случаи на тормоз, един на всеки три пъти (34,3%) те не са се намесвали. Една трета (27,9%) от учениците, преживели насилие, не са съобщили за това на

училището, а тези, които са го направили, казват, че начинът, по който училището е подходило към ситуацията, е слабо ефективен (30,8%) или напълно неефективен (26,6%). Като цяло 57,7% от учениците, участвали в проучването, смятат, че е трудно да се говори за ЛГБТИК+ въпроси в класната стая и че им е много или напълно неудобно да говорят с учителите си (71,9%) и доста неудобно да говорят с училищното ръководство (83,1%).

Струва си да се спомене, че по-голямата част от училищата (59,2%) провеждат кампании за повишаване на осведомеността относно тормоза, като само 11,9% от кампаниите изрично споменават въпроси за половата идентичност, сексуалната ориентация или изразяването на пола. Тази констатация подчертава необходимостта от целенасочени действия при справяне с анти-ЛГБТИК+ тормоза.

2.2 Резултати от проучването в България

Проучването на място по проекта CHOICE в България (Писанкънева, М., Атанасова, Б. 2020 г. *Национален доклад по CHOICE за България*) показва, че ЛГБТИК+ учениците се чувстват като цяло несигурни в училище поради своята сексуална ориентация, полова идентичност, изразяване на пола и полови характеристики и не могат да разчитат на структури за подкрепа, разработени от училищата. Повечето ученици не знаят за конкретни национални политики, които се занимават с анти-ЛГБТИ+ тормоза, а тези, които са чували за такива политики, не вярват, че те ефективно се прилагат от училищата. Повече от 75% от всички ученици, участващи в проучването, които се самоопределят като ЛГБТИК+, съобщават, че са били тормозени и/или вербално нападани поради своята полова идентичност, сексуална ориентация и/или полови характеристики. Този висок процент потвърждава резултатите от по-широки проучвания на национално ниво (Драгоева и др., 2020 г.), които показват, че над 80% от всички ЛГБТИК+ ученици са свидетели на анти-ЛГБТИК+ реч на омразата в училище, докато около една трета са били физически тормозени.

Не-ЛГБТИК+ учениците, участващи в проучването, показват по-ниско ниво на информираност за предизвикателствата, пред които ежедневно се изправят ЛГБТИК+ учениците в училищната среда, но като цяло се съгласяват, че дискриминацията и малтретирането на малцинствените групи са често срещани в училище. Всички ученици – както ЛГБТИК+, така и тези, които се самоопределят като не-ЛГБТИК+, признават високото ниво на реч на омразата и тормоз. Учениците споменават много малко примери за подкрепящи практики и повечето от тях са свързани с действия, предприети от отделни учители или от младежки НПО, които са работили в сътрудничество с училищата.

Родителите, участващи във фокус групите и онлайн проучването, като цяло демонстрират по-високи нива на загриженост относно агресивното хомо/трансфобско поведение и тормоз в

училище, отколкото учителите и други училищни служители, и има общо усещане, че училищата не правят достатъчно за справяне с тези негативни явления.

От друга страна учителите и другите училищни служители демонстрират ниски нива на информираност за анти-ЛГБТИК+ тормоза в училище и тенденция да прехвърлят отговорността за подобни инциденти върху семействата на извършителите. Повечето учители се съгласяват, че училищата правят каквото могат, за да се справят с проблема. Учителите също така вярват, че всички ученици са третирани еднакво в училищната среда, независимо от тяхната сексуална ориентация, пола и идентичност или полови характеристики.

Резултатите от фокус групите и онлайн проучването показват, че има много малко сътрудничество между училищния персонал и родителите при справянето с проблема с тормоза и повечето училища обикновено не са готови да се справят с „чувствителни въпроси“, които задълбочават проблема. Въпросите, свързани със сексуалната ориентация, половата идентичност, изразяването на пола и половите характеристики, са възприемани като „чувствителни въпроси“, заниманието с които не е в прерогативите на учителите. Има много ниско ниво на информираност за действителните травматични преживявания, които ЛГБТИК+ учениците имат в училище. Някои учители говорят с досада за малцинствата, като имат предвид най-вече на ромите, и намекуват, че на последните се предоставят „специални“ права в сравнение с други ученици.

Огромното въздействие на антиджендър движението³, което удари България през 2018 г., е усетено във всички дискусии. Част от учителите и родителите коментират, че говоренето за пол и сексуална ориентация не трябва да се случва в училище, тъй като това е „опасна“ тема. По време на дискусията ясно са установени бариери пред видимостта на сексуалните и половите малцинства, въпреки че учителите заявяват, че към тези ученици отношението не е различно от това към останалите.

2.3 Резултати от проучването в Литва

При обобщаването на резултатите от фокус групите и проучването става ясно, че хомофобският, бифобски и трансфобски тормоз в литовските училища е много често срещан проблем (Kuktoraitė, E. 2020 г., *CHOICE National Report Lithuania*). Повечето ученици, родители и учители имат много ограничени познания по терминологията и правната рамка в Литва. Повечето фокус групи и участниците в проучването не могат да кажат дали съществуват конкретни национални

³ Мобилизации и кампании срещу равенството между половете, които се появяват от края на 90-те години в няколко европейски и други (латиноамерикански) страни и чийто произход води до фундаменталистки религиозни групи. В Източна Европа антиджендър движението става все по-силно след 2012 г.

политики и планове за действие за справяне с хомофобския, бифобски и трансфобски тормоз или дали в тяхното училище има план за борба с тормоза. Следователно дори такъв план да съществува, той има много ограничено въздействие.

Учителите, участвали в проучването на място, са склонни да омаловажават явлението хомофобски, бифобски и трансфобски тормоз. Учителите не признават факта, че е тяхно задължение да обсъждат ЛГБТИК+ въпроси и да предотвратяват тормоза въз основа на сексуална ориентация или полова идентичност в училище. В някои случаи нежеланието на учителя да обсъжда тези въпроси заедно с класа може да доведе до много негативен ефект върху благосъстоянието на учениците (например учител по биология би обсъдил възможността за предаване на ХИВ/СПИН в еднополови връзки, само ако учениците конкретно попитат за това.)

Докато повечето ученици, участвали в проучването на място, твърдят, че хомофобския, бифобски и трансфобски тормоз са много сериозен проблем в литовските училища и учителите не биха се справили с него по адекватен начин, родителите поставят под въпрос факта дали учениците трябва да бъдат свободни да разкриват сексуалната си ориентация в училищни условия. Без подкрепа от страна на учители и родители за разкриване, учениците са склонни да крият своята сексуална ориентация в училище. Тази тенденция се отразява в твърдението на всички участници в изследването: в тяхното училище няма открити ЛГБТ ученици или учители.

Очевидно е, че отсъствието на открити ЛГБТ ученици и учители създава възпиращ ефект в училищната общност. Повечето учители и родители вярват, че след като в училището няма открити ЛГБТИК+ ученици, по същия начин няма проблем с хомофобски, бифобски и трансфобски тормоз в тяхното училище.

Това не може да бъде по-далеч от истината. И двете фокус групи и проучването разкриват, че в литовските училища хомофобските, бифобски и трансфобски тенденции са много широко разпространени. Училищните професионалисти не знаят как правилно да реагират на тези инциденти или дори допринасят за хомофобския, бифобски и трансфобски тормоз, а учениците са оставени да се справят с този проблем без подкрепа от родители или училищен персонал.

Информирането на училищните общности за съществуващите проблеми е една от най-важните цели в настоящата ситуация. Насърчаването на открит диалог по ЛГБТИК+ въпросите в училищни условия между учениците, училищния персонал и родителите е от съществено значение. И докато литовското правителство изостава с подкрепата си по въпроса, неправителствените организации и училищните общности трябва да направят първа стъпка към по-приобщаваща ЛГБТИК+ хората училищна среда.

2.4 Резултати от проучването в Румъния

Проучването, проведено в Румъния като част от проекта CHOICE (Costache, I., 2020 г.), ясно показва, че училищата далеч не са безопасни пространства за ЛГБТИК+ ученици. Хомофобският, бифобски и трансфобски тормоз се случва постоянно в образователни условия, докато училищата не са подготвени за адекватно справяне с проблема. Учителите и другите училищни служители имат много ограничени познания за терминологията и правните рамки, които се прилагат в Румъния в областта на недискриминацията и превенцията на тормоза, и поради тази причина действията им често не носят успех, когато се занимават със случаи на тормоз, основан на секс, сексуална ориентация или пол.

Въпреки създадените в училищата официални механизми за борба с насилието в училище, ЛГБТИК+ учениците не се чувстват в безопасност. Това се дължи както на факта, че този тип институционални механизми не са достатъчно гъвкави, за да бъдат полезни в случаи на тормоз (комисиите нямат конкретни регистрирани резултати на ефективно третиране на случаи на тормоз или последователно наблюдение, докладване и оценка), така и на това, че ЛГБТИК+ учениците от са невидими за училищата. Както отбелязва един участник, училището не се интересува от пола, желанията или сексуалността на учениците, училището се интересува само дали ученикът достига стандарта за представяне или не. Животът и опитът на учениците с насилие, докато са в училище, са напълно игнорирани от училищните ръководители. Ситуациите на тормоз се възлагат на училищни съветници или е оставено на родителите да се справят самостоятелно.

Неотдавнашно законодателно предложение, прието през 2019 г., създава правна рамка за предотвратяване и борба с тормоза, а училищата трябва да предприемат действия и да противодействат на тормоза, основан на сексуална ориентация и полова идентичност (Закон № 221/2019 г.). Най-добрият вариант и този, който това проучване тества, е да има общностен подход за справяне с тормоза, основан на сексуална ориентация и полова идентичност – учители, ученици и родители да бъдат включени в превантивни програми.

Както показват интервютата във фокус групите и данните от проучванията (Costache, I., 2020 г.), липсва информация, свързана с основано на сексуална ориентация и половата идентичност насилие, липсва и информация, свързана със сексуалната ориентация и половата идентичност. Тази липса на научно обоснована информация, комбинирана с широкоразпространената хомофобия и трансфобия, присъстващи в обществото, водят до затвърждаване на незнанието по отношение на ЛГБТИК+ хората и техните права. Училищата обаче са местата, които трябва да предоставят солидна научно обоснована информация и които също така трябва да повдигнат летвата за възпитаване на ценности у учениците – ценности, съобразени със съвременното общество, като съпричастност, уважение и оценяване на многообразието, любопитство, приобщаване на различни хора. Това е мисия, която някои учители, участващи в нашите фокусни групи, също припознават, и последващите обучения по въпроса трябва да използват този подход.

Това изследване се основава на данни, събрани от незапознати с ЛГБТИК+ въпросите участници. Общият проблем е липсата на информираност и липсата на контакт с ЛГБТИК+ общността. Независимо от това, както е показано в документното проучване и в онлайн проучването, Румъния също така има силни и влиятелни хомофобски групи. Те наблюдават дейностите на неправителствените организации, фокусиращи се върху ЛГБТИК+ правата, реагират, опитват се да подриват или блокират инициативи и използват различни тактики, за да попречат на дневния ред, благоприятстващ ЛГБТИК+ хората. Това е обективна пречка, но не бива да възпрепятства действията, а по-скоро да формира стратегии за действие. Учителите, родителите и учениците се интересуват от разширяване на своето разбиране, но за да се постигне ефективен подход към тях, трябва да се намерят начини за избягване и/или реагиране на хомофобски и трансфобски атаки.

Нашето проучване също така показва, че в румънските училища се среща тормоз, основан на сексуална ориентация и полова идентичност. То освен това показва, че често възрастни (учители) са тези, които открито дискриминират ЛГБТИК+ учениците. Училищата трябва да бъдат подготвени да се справят с тези случаи и да спазват съществуващото законодателство, като прилагат всеобхватни кампании за повишаване на осведомеността и програми за обучение.

3 Какво може да се направи, за да се подобри ситуацията?

Нашата теория за промяната

Предложеният от нас подход се основава на следната теория на промяната:

- Училищата играят важна роля в разпространението на норми и ценности, които регулират приемането на многообразието и недискриминацията в обществото. Превръщането на училищата в по-приобщаващи многообразието и свободни от дискриминация, предразсъдъци и малтретиране на различни малцинствени групи изисква подход на множество нива, т.е. едновременни промени в учебните програми, училищния климат, обучение на учители и администратори, партньорства между училищата, семействата и общността и лидерство в сътрудничество с други организации (например ЛГБТИК+ НПО).
- Предотвратяването на тормоза в училище изисква критичен към нормата подход, който разглежда предразсъдъците, стереотипите и властовата динамика, които водят до малтретиране, тормоз и дори физическо насилие срещу някои ученици. Това изисква подход на множество нива и създаване на структури за подкрепа в училище, които работят както с жертви, така и с извършители, и си сътрудничат с външни доставчици на услуги за подкрепа и с родителите.

- Жертвите на анти-ЛГБТИК+ тормоз не трябва да се разглеждат поотделно и встрани от други различни лица и групи, особено тъй като те често принадлежат и към други социално уязвими (или често дискриминирани) групи – а именно роми, хора с увреждания и членове на национални и/или религиозни малцинства.
- Не винаги стратегиите трябва да са специфични за ЛГБТИК+, за да бъдат успешни. Някои широки общи подходи, приложими за всички ученици, могат да помогнат за справяне с много нужди на ЛГБТИ хората.
- Вътрешните разпоредби на училищата (училищните политики) играят съществена роля в регулирането на нежеланото поведение, ако са разработени в съответствие с националните антидискриминационни политики, като се отчитат нуждите на уязвимите групи, и ако се прилагат систематично. Препоръчва се изрично споменаване на аспектите на уязвимост в документите за училищната политика, тъй като това ще помогне за повишаване на осведомеността относно тези аспекти на учениците, учителите, администраторите и родителите.
- Защитниците на ЛГБТИК+ правата могат да бъдат ценен ресурс за разпространението на информация за действителните нужди на ЛГБТИК+ учениците, както и по отношение на професионалното развитие. Следователно сътрудничеството между училищата и НПО, които подкрепят ориентирания към правата на човека подход в образованието, трябва да се насърчава и поддържа.
- Открито ЛГБТИК+ учители, треньори и училищни администратори също могат да играят централна и силно положителна роля в това отношение. Политиките на работното място в училищата трябва да гарантират безопасна среда за разкриване и недискриминация на ЛГБТИК+ учители и персонал.
- Говоренето открито и без срам по въпроси, свързани със сексуалната ориентация, половата идентичност, изразяването на пола и половите характеристики, е важно за създаването на училищна среда, приобщаваща ЛГБТИК+ хората. Дори когато не е отделено достатъчно място за тези въпроси в учебната програма, преподавателите и администрацията трябва да могат да обсъждат темата открито, по учтив, уважителен и професионален начин и във всички възможни ситуации. Училищата трябва да създадат безопасни пространства, за да въведат темата за ЛГБТИК+ идентичностите по подходящ за възрастта начин. Дискусията по тази тема трябва да се води от чувствителни и добре подготвени учители или външни консултанти. Силно се препоръчва сътрудничество с ЛГБТИК+ организации и други експерти в областта.
- Всеки член на училищния персонал трябва да бъде инструктиран как да разпознава речта на омразата и как да реагира по подходящ начин в такива случаи, както и как да насърчава

нетърпимост към такива случаи сред учениците. Превенцията на речта на омразата е много важна за предотвратяването на други форми на тормоз в училище. Речта на омразата се отнася (според повечето определения) до реч, която може да насърчава или подтиква към насилие. Тя не е просто обиден език. „Понятието „реч на омразата“ ще се разбира като термин, който обхваща всички изразни форми, разпространяващи, подбуждащи към, улесняващи или оправдаващи расовата ненавист, ксенофобията и антисемитизма или други форми на ненавист, основани на нетолерантност, включително: нетолерантност, афиширана като агресивен национализъм и етноцентризъм, дискриминация и враждебност срещу малцинства, преселници и хора с имигрантски произход.“ (Съвет на Европа, 1997 г.).

Въз основа на горната теория за промяната, партньорите по проекта CHOICE проучиха съществуващите препоръки за политика за осигуряване на безопасност в училищата за ЛГБТИК+ хора, разработени от международни организации, работещи в Европа, или от образователните отдели на някои национални правителства в страните от ЕС. Следващите раздели представят:

- Контекст на политиките за настоящите насоки;
- Препоръки за политики, основани на международно сравнително изследване на добрите практики;
- Практически стъпки за изпълнение на тези препоръки за политики;
- Предложени дейности и инструменти за подобряване на три взаимносвързани аспекта на училищната система, които са от решаващо значение за осигуряване на безопасност на училищата за ЛГБТИК+ хората: училищен климат, политика за борба с тормоза в училище и често пренебрегваната сфера на училищния спорт.

4 Контекст на политиките

Контекстът на политиките за настоящите насоки за училища е законодателството и политиката на ЕС относно ЛГБТИК+ правата. Чл. 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз (правно обвързваща за ЕС от Договора от Лисабон, 2009 г.) предоставя ръководен принцип за законодателни и политически мерки на ЕС в подкрепа на недискриминацията въз основа на различни характеристики, включително пол и сексуална ориентация. Това е отразено в законодателството за недискриминация на държавите членки. Други стратегически документи на ниво ЕС, които призовават за недискриминация и равно третиране на ЛГБТИ хората, са:

- Препоръка CM/Rec (2010) 5 на Комитета на министрите на Съвета на Европа към държавите членки относно мерките за борба срещу дискриминацията, основана на сексуална ориентация или полова идентичност, приета на 31 март 2010 г. ;

- насоките за насърчаване и защита на упражняването на всички права на човека от лесбийки, гей мъже, бисексуални, трансджендър и интерсекс лица (ЛГБТИК+), приети от Съвета на Европейския съюз на неговото заседание от 24 юни 2013 г.;
- Пътната карта на ЕС срещу хомофобията и дискриминацията въз основа на сексуалната ориентация и половата идентичност, приета на 4 февруари 2014 г.,
- списъка на Европейската комисия на действията за постигане на равнопоставеност на ЛГБТИ, публикуван през декември 2015 г..

През февруари 2019 г. Европейският парламент приема нов текст относно бъдещето на списъка на дейностите за ЛГБТИК+ лицата (2019-2024 г.). В него се препоръчва (наред с други мерки) прилагането на висококачествени, всеобхватни програми за обучение по сексуалност и взаимоотношения, които предоставят информация и образование относно сексуалното и репродуктивното здраве и права по начин, който не е осъдителен, формулиран е позитивно и включва ЛГБТИК+ хората. ЛГБТИК+ правата са важен приоритет в програмите на Комисията за периода 2019-2024 г., със специален акцент върху областите, в които тези права трябва да бъдат поддържани: образование и здравеопазване.

Училищата играят ключова роля за формирането на информирано отношение към ЛГБТИК+ темите, за заздравяване на недискриминационните социални норми и за засилване на приемането на многообразието в обществото, включително различни сексуални ориентации и полови идентичности. Настоящите насоки ще помогнат на училищата да се справят с:

- Високите нива на анти-ЛГБТИК+ тормоз в училище, често със съучастие на преподаватели,
- Произтичащата от това вреда за училищния климат, който става враждебен към многообразието и обезкуражава откритостта за много ученици, не само ЛГБТИК+,
- Неприлагането на съществуващите политики за борба с тормоза на национално ниво (там, където те съществуват) по начин, който признава специфичната уязвимост на някои групи ученици и предоставя целенасочена подкрепа на такива ученици,
- Необходимостта от обучение на учители и други програми за професионално образование, основани на подход, ориентиран към правата на човека, който ще повиши осведомеността относно ЛГБТИК+ проблемите в училищната среда и ще направи учителите и училищните администратори по-добре подготвени да се справят с хомофобския и трансфобския тормоз, както и с тормоза като цяло.

5 Препоръки за политики

Как да направим училищата безопасни и приобщаващи за ЛГБТИК+ учениците

Конкретни препоръки за политики за осигуряване на по-безопасни и по-приобщаващи училища за ЛГБТИК+ ученици са разработени от Международната младежка и студентска организация на лесбийките, гей мъжете, бисексуалните, трансджендър, куйър и интерсекс хора (IGLYO) в сътрудничество с OBESSU въз основа на изследвания, проведени в няколко държави от ЕС. В следващия раздел са представени основните препоръки за политики от доклада „Насоки за приобщаващо образование: Сексуална ориентация, полова идентичност и изразяване на пола“ (Guidelines for Inclusive Education: Sexual Orientation, Gender Identity and Gender Expression (IGLYO & OBESSU, 2014 г.)).

Насоките, разработени от IGLYO, отговарят на установената необходимост училищните системи в цяла Европа да прилагат приобщаващи политики и дейности, които ще помогнат за намаляване на тормоза в училище, включително анти-ЛГБТИК+ тормоза. Последният се възприема като нарушение на правото на образование и широко разпространено явление, което трябва да се приема сериозно от всички заинтересовани страни в образователната система.

Основните препоръки, изготвени от IGLYO, са следните:

Обучение за права на човека: Учениците в цяла Европа трябва да получат всеобхватно образование за основните си права чрез обучение по права на човека. Такъв образователен компонент е от решаващо значение за повишаване на осведомеността относно правата на равенство, свобода от дискриминация и свобода от тормоз. В някои национални учебни програми гражданското образование вече включва обучение по права на човека.

Обучение за секс и взаимоотношения: Обучението за секс и взаимоотношения трябва да бъде задължително и трябва да изследва емоционалната страна на секса в допълнение към физическите аспекти. Уроците трябва да се фокусират върху взаимоотношенията, а не само върху репродуктивните функции и здравните рискове.

Учебна програма и учебни материали: Всички учебни материали трябва да включват лесбийски, гей мъже, бисексуални, трансджендър и куйър перспективи и да съдържат приобщаващи материали за всички ученици, независимо от сексуалната ориентация или половата идентичност, както като част от общите материали, така и по възможност като самостоятелни материали, които конкретно се занимават с ЛГБТИК+ въпроси.

Политики срещу тормоза и други приобщаващи политики: С хомофобския и трансфобския тормоз трябва да се работи по същия начин, както с всеки друг тормоз, основан на идентичност. Минималните стандарти на IGLYO за борба с хомофобския и трансфобски тормоз служат като отправна точка по отношение на борбата с тормоза въз основа на сексуална ориентация, полова идентичност и изразяване на пола. Минималните стандарти трябва да се използват успоредно с настоящите насоки. Минималните стандарти на IGLYO са обобщени по-долу.

Достъп до информация и подкрепа: Има няколко области, в които е важно учениците да имат достъп както до информация, така и до подкрепа по въпроси, свързани със сексуалната ориентация, половата идентичност и изразяването на пола.

Безопасна и приобщаваща среда: Училищата трябва да бъдат безопасни и приобщаващи пространства за всички ученици. Сплашването или дискриминацията от всякакъв вид, включително хомофобия и трансфобия, не трябва да се толерират, като трябва да има наказания за тези, които не зачитат безопасността на училището. Родителите и всички членове на училищната общност трябва да бъдат информирани за безопасността.

Видимост и участие: Видимостта и участието означават признаване на съществуването и включване на лесбийки, гей мъже, бисексуални, трансджендър и куийър хора в обществото. В рамките на училище участието се постига чрез гарантиране, че хората с различна сексуална ориентация и полова идентичност са включени и представени във всички училищни структури.

Училищна демокрация: Училищата трябва да насърчават учениците да предприемат инициативи и да участват в разработването на техните политики. Учениците трябва да бъдат овластени да участват във всички процеси на вземане на решения, политики и дейности, които ги засягат.

Прилагането на горните насоки изисква дълбоки промени в образователните системи в целия ЕС и особено в страните от Източна Европа, в които липсва традиция на основан на правата на човека подход в образованието. В България, Литва и Румъния обучението за секс и взаимоотношения не е част от учебната програма и има силни обществени настроения срещу въвеждането на сексуално образование в училищата. В Гърция реакциите срещу въвеждането на сексуално образование идват от силната гръцка православна църква, някои консервативни политици и медии. „Това води до оглушителното отсъствие на образование за секс и взаимоотношения и тенденцията този вид образование „да бъде включено в други учебни области като биология и личностно и социално образование“ (Mac an Ghail, 1991: 294-295).“ Като се има предвид това, настоящите насоки за училищата се фокусират върху това, което може да се направи при липса на централно координирани усилия за реформиране на образователната система в съответствие с добрите международни практики на преподаване за

правата на човека и многообразието. Настоящите насоки ще помогнат на училищата да предприемат практически стъпки за подобряване на училищния климат и да осигуряват адекватна реакция на тормоза, която може да се приложи незабавно, без да се чака правителството или друг външен орган да повлияе на по-широкия контекст. В нашия ориентиран към училищата подход отделните училища, които започнат да прилагат насоките, ще се превърнат в образци на добрите практики и ще помогнат да се предизвика промяна отдолу нагоре в образователните системи на държавите, включени в проекта CHOICE.

6 Практически стъпки за осигуряване на безопасност на училищата за ЛГБТИК+ ученици

6.1 Първа стъпка: Ангажираност

Изграждането на ангажираността на училищния персонал и настоятелството за възприемане на политика за многообразието е много важна първа стъпка, преди да бъдат въведени други практически стъпки. Инициативата трябва да дойде от директора, освен ако вече няма активни ученици и учители или други служители/родители, които са инициирали дискусия по тази тема. Ангажираността на училищното настоятелство е много важна. Без значение коя страна е поела инициативата, ще е необходима обща среща или поредица от срещи с училищното настоятелство, ученическият съвет и учителите, за да се повиши осведомеността относно ползите, които ефективната политика за многообразие носи на училището, и за да се изгради ангажимент за разработване и започване на прилагането на такава политика. Тези ползи трябва да бъдат ясно формулирани в политиката, така че всеки ученик, родител и учител/училищен служител да може да ги разбере, когато чете политиката.

Директорите на училищата могат да използват следния систематичен подход към политиката за многообразие, разработена от GALE (Глобален алианс за ЛГБТ образование), представен в техния инструментариум Работа с училища 1.0 (Dankmeijer, 2011 г.). „Този подход на участие подчертава ангажимента на всички заинтересовани страни от училищната общност. Балансираното участие на училищните власти, училищните служители/учителите, учениците и родителите е предпоставка за увеличаване на ефекта от политиката.“ (Dankmeijer, 2011 г.).

Изследванията показват, че училищата с ефективна политика за многообразие имат следните характеристики:

- В училището има баланс между половете⁴,

⁴ Терминът „баланс между половете“ означава, че училището гарантира равно третиране на жените, мъжете и другителове и равен достъп до ресурси и възможности за момичета, момчета и ученици с друга полова идентичност, които засягат техния индивидуален растеж и самореализация.

- Училището определя ясни правила за поведение в началото на учебната година и целият персонал прилага правилата⁵.
- Училището възпитава открито отношение един към друг и към социални теми.
- Училището предлага изрична информация за пола, многообразието и дискриминацията, включително по ЛГБТИК+ въпроси.
- Има достъпна за всички процедура за разглеждане на жалби и за предпочитане независима комисия, която да разглежда жалбите.⁶
- Има училищен съветник, който знае как да подкрепя ученици и служители, които се оплакват от дискриминация и друго негативно поведение.
- Инициативи на ученици и учители за борба с дискриминацията и за подобряване на училищния климат са приветствани.

(Dankmeijer, 2011 г.)

Запознаването на училищния персонал, училищното настоятелство и ученическият съвет с горните основни елементи на политиката за многообразие е от съществено значение за изграждането на ангажираност за действия по тази политика. Важно е да се подчертае, че ЛГБТИК+ въпросите не трябва да се разглеждат отделно по време на общи дискусии относно необходимостта от политика за многообразие. Фокусът трябва да бъде върху споделените ценности на недискриминация, зачитане на различията и подкрепа за по-уязвимите.

6.2 Втора стъпка: Действия за изпълнение на ангажимента

GALE представя така наречения модел DEES за системни действия за изграждане на училищна политика за многообразие. Моделът интегрира четири потока от действия. След като разгледахме тези предложени действия, ние ги адаптирахме към специфичните нужди на училищата в държавите партньори по CHOICE. Основните промени се отнасят до третия елемент, образованието, където фокусът се измества от обучението по ЛГБТИК+ въпроси в класната стая към обучението на учителите/училищните служители за тяхната роля в създаването на безопасна и приобщаваща училищна среда.

⁵ Училищната политика има изрична декларация за правила, които гарантират недискриминация на различни идентичности и предотвратяване на тормоз, основан на идентичност.

⁶ Процедурата трябва да се основава на съответните национални политики, когато има такива, за предотвратяване и справяне с тормоза в училище.

По-долу са представени четирите потока от действия, които ще помогнат на училищата да изпълнят своя ангажимент за прилагане на ефективна политика за многообразие.

Диагностициране: изследване на ситуацията и целите

Училището адаптира стратегията си за гражданство и толерантност, като периодично прави ново диагностициране на ситуацията. Въз основа на такова диагностициране ръководството може да разработи обновена стратегическа визия, която интегрира внимание към ЛГБТИК+ въпросите (наред с други въпроси, които предизвикват дебат и напрежение сред учениците и служителите).

Среда и училищен климат

Стратегиите за подобряване на училищната среда включват постигане на съгласие за това как служителите определят правила за поведение и как те прилагат тези правила. Те също така включват как служителите се справят с тормоза, обидните обръщения и разкриването на други служители и ученици. Те освен това включват проверка и подобряване на редица училищни процедури като процедурата за подаване на жалби и дисциплинарните насоки. Необходимо е училищният екип да постигне съгласие за стратегии, които са изпълними за всички.

Образование

ЛГБТ въпросите трябва да бъдат включени в учебната програма и трябва да бъдат съпътствани от училищната политика. Когато държавната учебна програма обаче не предоставя място за обсъждане на ЛГБТИК+ идентичности, нито за обучение за секс и взаимоотношения като цяло, училището трябва да търси други начини за обръщане на внимание на тези важни теми. В контекста на държавите по проекта CHOICE е много важно да се започне с обучение на учители, което ще осигури на учителите/училищните служители задълбочено разбиране на проблемите на многообразието и практически знания за това как да се подкрепя многообразието в училищната среда.

Важно е учителите и училищните служители да бъдат подпомагани в това да знаят как най-добре да създават поведенчески модели за подражание, като например намеса за оспорване на дискриминационни действия, и да разберат важната си роля в създаването на безопасни и приобщаващи пространства. Презентации за целия персонал, специализирани обучителни модули и семинари, проведени от външни експерти, които се основават на актуални национални и международни изследвания и предоставят примери за добри практики, са подходящи начини за подобряване на знанията и увереността на учителите.

Консултиране и грижа за учениците

Учениците, които са изправени пред проблеми, се нуждаят от консултации, а понякога и от професионална грижа. Училищните съветници трябва да говорят открито по въпроси около

сексуалната ориентация или половата идентичност, като показват на учениците, че могат да говорят открито с тях, и да познават възможностите за насочване към положително настроени към ЛГБТИК+ хората професионални грижи. Хомофобните и трансфобни ученици трябва не само да бъдат наказвани след негативно поведение, но и да бъдат адекватно консултирани как да развият просоциално поведение.

GALE също така предлага четири етапа на прилагане на училищната политика за многообразие, които са представени по-подробно в следващата глава.

7 Четири етапа в прилагането на политиката за многообразие

7.1 „Действие на един учител“
„Преди да се планира интегриран подход, често един или повече учители правят нещо по темата за сексуалността. Те може да предложат подкрепа на ЛГБТИ ученици или да обърнат внимание на ЛГБТИ въпросите в своите часове. Това индивидуално участие трябва да бъде оценено, но трябва да бъде последвано от систематичен подход. Политиката за многообразие не трябва да остава лично „хоби“.“ (Dankmeijer, 2011 г., стр. 41)
7.2 „Действие на директора“
„Следващ етап е ръководството на училището да възложи диагностициране на ситуацията в училището. Това може да се направи например чрез анкета, интервюта или чрез свикване на малка комисия от заинтересовани учители и ученици, за да обсъдят предизвикателствата. Въз основа на резултатите директорът предлага съгласуван план за действие на целия екип или на основната група от служители.“ (Dankmeijer, 2011 г., стр. 41)
7.3 „Действие на екипа“
„Трети етап е включването на целия екип служители, в противен случай въздействието на стратегията ще остане твърде ограничено. Ще има учители, които се чувстват неспособни да се справят с някои видове многообразие, например с традициите на немасови култури и религии или с ЛГБТИ въпроси или със сексуалността като цяло. Трябва да се зачитат разнопосочните мнения, стига други да не понасят вреди от нетолерантни лични мнения. Разнопосочните мнения не трябва да водят до подкопаване на политиката за многообразие като цяло.“

(Dankmeijer, 2011 г., стр. 41)

7.4 „Действие на учениците“

„Интегрираният подход най-накрая е приложен ефективно, когато учениците започнат да се ангажират с политиката за многообразие. Това означава, че те имат реален интерес и влияние в разработването на такава политика. Примери за това са ученици, които основават гей/хетето алианси или училищни клубове, канят ЛГБТИ хора на партита, предлагат предложения за часове по гражданско образование и многообразие или сами организират приобщаващи събития.“

(Dankmeijer, 2011 г., стр. 41)

8 Практически предложения

Следвайки горното, препоръчваме да се обърне специално внимание на следните действия в контекста на училищните системи на Гърция, България, Литва и Румъния.

Има много неща, които училищата в нашите страни могат да направят, за да създадат безопасна и приобщаваща среда за всички ученици, включително ЛГБТИК+ ученици. По-долу са дадени някои примери за това на какво да се даде приоритет при подобряване на училищната среда.

Прегледайте своите политики и процедури

Има ли вашето училище политики за борба с дискриминацията и тормоза или за многообразие? Дали тези политики признават и наказват тормоза, основан на идентичност?

Тормозът, основан на идентичност, се отнася до всяка форма на тормоз, свързана с характеристиките, смятани за уникални за идентичността на ученика, например неговата раса, религия, сексуална ориентация, полова идентичност или външен вид. Тези форми на тормоз са насочени не само към отделен човек, но също така отразяват негативно отношение към по-широка подобност или група, с които този човек се идентифицира (или се смята, че се идентифицира). Младите хора в такива групи могат да бъдат по-уязвими или изложени на по-голям риск от тормоз и би била полезна по-целенасочена подкрепа (Tippett, Houston, Smith, 2010 г.).

Дали тези политики ясно включват обиден и дискриминационен език срещу ЛГБТИК+ ученици и сигнализират ли за ангажимента на училището да използва подходящ и приобщаващ език? Дали правилата изрично споменават и подкрепят уязвими групи във вашия контекст и включени ли са ЛГБТИК+?

Дали горната политика включва санкции срещу учители, които правят анти-ЛГБТИК+ коментари? Според резултатите от нашето проучване някои учители в участващите държави правят хомофобски и трансфобски коментари. Тези коментари са силно въздействащи поради властовата динамика ученик-учител, както и цялостното влияние на учителите върху учениците. Училищата трябва да имат строга политика и санкции за такова поведение от страна на учители. Те могат да приемат процедура (например специален имейл акаунт/пощенска кутия) за приемане на анонимни жалби от ученици (или служители на училището), които са били свидетели на подобни коментари и които иначе биха се чувствали неудобно да споделят своето преживяване с директора.

Създаването и прилагането на училищни политики и процедури за борба с дискриминацията и тормоза и за многообразие създава силна основа за по-нататъшни дейности. Изследванията показват, че тези политики в училищата са един от най-силните защитни фактори за младите хора, които са привлечени от същия пол, които са интерсекс и които са извън обичайните полови стереотипи.

След като вашите училищни политики бъдат въведени или актуализирани, не забравяйте да ги „стартирате“ и да се уверите, че цялата общност е наясно с всякакви промени.

Подкрепяйте ръководено от учениците действие

Водените от учениците действия са много ефективен начин за създаване на културни промени в училище. Малко училища в Гърция, България, Литва и Румъния имат гей/хетето алианси и други вътрешни групи, ръководени от ученици, които подкрепят половото и сексуалното многообразие. Формирането на такива трябва да се насърчава и подкрепя. Друг начин за насърчаване на ръководените от учениците действия е да се подпомогнат учениците в организирането на дни на осведоменост като ежегодния Международен ден срещу хомофобията, бифобията и трансфобията (IDAHOBIT) или Stand Up Week (съвет за добра практика от Ирландия, обяснена подробно в следващия раздел от насоките). Учениците могат да бъдат инициатори на други извънкласни дейности като покана на гост-лектори от организации за ЛГБТИК+ права, организиране на „живи библиотеки“, в които ЛГБТИ активисти разказват за преживяванията си в училище, и т.н.

Насърчавайте професионалното обучение

Насърчавайте обучението на персонала, което ще осигури на учителите и другите училищни служители необходимите знания и умения, за да се превърнат в модели за подражание за подходящо и недискриминационно поведение.

Свържете се с [партньорите по проекта CHOICE](#) в своята страна, за да организирате обучение на учители с учители от вашето училище.

Оспорвайте дискриминационния език

Насърчавайте училищните служители да поемат ангажимент да оспорват всякакъв обиден и дискриминационен език или поведение всеки път, когато го чуят или видят. Това може да включва не само хомофобски, бифобски и трансфобски език и обиди, но и сексистки език (напр. шегички от типа „държиш се като момиче“ и т.н.). Насърчавайте персонала да организира целенасочени дискусии с ученици по подходящ за възрастта им начин и да повишава осведомеността сред учениците за опасностите от речта на омразата срещу ЛГБТИК+ хората. Чрез последователно оспорване на дискриминационния език, който използва половата идентичност, сексуалната ориентация, изразяването на пола или половите характеристики като обида, или на всяка друга жаргонна терминология, която има за цел да обиди ЛГБТИК+ ученици (и други, които са възприемани като ЛГБТИК+), учителите могат да окажат непосредствено въздействие върху училищната култура и да предоставят позитивни модели за подражание на учениците. Да бъде едно училище безопасно означава, че всеки има нулева толерантност и активно се бори с всеки обиден език или поведение. Анти-ЛГБТИК+ езикът трябва да се третира толкова сериозно, колкото расистката, антиромската, антисемитската или антимиюсюлманската реч на омразата.

Включете в процеса неформални ученически лидери

Полезно е да се знае отношението към многообразието на неформалните ученически лидери в училищната среда. Влиянието им върху връстниците обикновено е много силно. Ако такива неформални лидери могат да бъдат привлечени като поддръжници на политиката за многообразие, шансовете за успех са по-големи. Директорът трябва да се консултира с училищния персонал дали вече има ученици лидери, заинтересовани да се включат. Добре е да попитате персонала за техните мисли и да започнете разговори с лидерски екипи.

Включете многообразието в извънкласните дейности

Използвайте интерактивни учебни дейности, за да запознаете учениците с темите за сексуалното и половото многообразие и интерсекс състоянията. Тези теми в идеалния случай трябва да бъдат представени по време на дейности, които се фокусират и върху други аспекти на многообразието, като например религиозно и етническо многообразие, многообразие от форми на тялото и физически способности и т.н. Примери за добри практики са прожектирането на куйър филм, писането на статия по ЛГБТИК+ въпросите в училищния вестник, провеждането на дискусии по такива въпроси или организирането на събитие „жива библиотека“. Ако служителите от училищната администрация/учителите инициират подобни събития и покажат подкрепата си, тогава учениците ще се чувстват по-овластени сами да направят нещо в подкрепа на ЛГБТИК+ приобщаването.

Лидерство на персонала

Сформирайте работна група/екип от служителите, който да работи по разработването и прилагането на дейности за превръщането на училището в безопасно. Може също така да създадете специална роля за служител в подкрепа на многообразието (и за събиране на сигнали за неподходящо поведение) във вашето училище.

Направете подкрепата видима

Имате ли ясни знаци за подкрепа за сексуалното и половото многообразие в училището? Използването на плакати и стикери за показване на това във вашето училище, което е често срещана практика в много училища в Западна Европа и други държави, които поддържат правата на ЛГБТИК+ хората, може да е проблем в страните по проекта CHOICE. Винаги, когато е възможно, насърчавайте учениците да създават свои собствени плакати, които отбелязват многообразието и приобщаването като цяло. В някои контексти видимостта на ЛГБТИК+ учениците може да предизвика повече насилие. В такъв контекст това, което трябва да се направи видимо, са специфичните структури за подкрепа на ЛГБТИК+ и други ученици от уязвими групи, например училищен съветник/училищен психолог, групи за самопомощ на ученици (които не са посветени само на ЛГБТИК+) или връзки с външни доставчици на услуги за подкрепа, които могат да помогнат на учениците, нуждаещи се от допълнителна психологическа подкрепа. Възможността за анонимно докладване от жертви на анти-ЛГБТИК+ тормоз и други форми на тормоз, основан на идентичност, трябва да бъде ясно съобщена и направена видима за учениците.

Осигурете достъп до ресурси

Уверете се, че служителите и учениците имат достъп до ресурси, които предоставят подходяща информация за половото и сексуалното многообразие. Уверете се, че съответните книги, видеоклипове и други ресурси в библиотеката и на други подходящи места са актуални, подходящо означени и леснодостъпни. За да избегнете обвинения в проповядване на „джендър идеология“, не забравяйте да предоставите ресурси, които не са фокусирани изключително върху ЛГБТИК+ въпросите. Общи ресурси за многообразието и борбата с дискриминацията, които запознават учениците с предизвикателствата, пред които са изправени различните малцинствени групи (роми, мюсюлмани, евреи, хора с увреждания и ЛГБТИК+ хора), ще работят по-добре в контекст, който е особено чувствителен към говоренето за полова идентичност и сексуална ориентация в училище.

Можете също така да намерите някои полезни ресурси на [уебсайта](#) на проекта CHOICE.

Потърсете местна подкрепа

Важно е да знаете за местните младежки служби, които са достъпни и отворени за работа с млади хора от уязвими групи. Научете за други доставчици на младежки и обществени услуги,

които работят с ЛГБТИК+ младежи във вашия регион. Националните организации за ЛГБТИК+ права са първите, с които да се свържете за помощ.

9 Стратегии и дейности за приобщаващ училищен климат

Изграждане на позитивен училищен климат

Позитивният училищен климат се характеризира с оптимистични работни взаимоотношения и сътрудничество между всички членове на училищната общност. Изследванията категорично показват, че широкото разпространение на такива взаимоотношения ще допринесе много за предотвратяване на тормоза в училище и за засилване на видимото многообразие в училищната среда.

Съзнателното съсредоточаване върху позитивния училищен климат при ежедневното планиране, изпълнение и оценка на дейностите ще доведе на практика до предотвратяване на маргинализирането на хора и групи. Усилията за изграждане на позитивен училищен климат трябва да се основават на приобщаващи политики и споделени ценности, които подкрепят многообразието и недискриминацията.

Позитивният училищен климат подкрепя многообразието и откритостта на учениците с различен произход и уникални лични характеристики, включително тези, свързани с ЛГБТИК+ идентичностите. Училищната политика и практика трябва да бъдат чувствителни към това разнообразие и да го включват.

Училищната администрация трябва да доведе усилията си за изграждане на позитивен училищен климат до вниманието на учениците, а не само на учителите. Работата с младежите за изграждане на социални и емоционални умения, подпомогната от изследователската литература, е важен елемент от възпитанието, което се осъществява в училище. Училищните програми в Гърция, България, Румъния и Литва осигуряват ограничено пространство за работа по междуличностните умения. Независимо от това училищата могат да намерят начин да отделят време за такава работа, например чрез организиране на дискусия по темата с училищния психолог или като поканят гост-лектори, които ще обърнат внимание на темата по време на избираеми предмети или извънкласни дейности.

Инициативите, насочени към области като тормоз, омраза, насилие и младежи в риск, обикновено играят важна роля за повишаване на осведомеността относно уязвимите групи. Такива фокусирани инициативи, които обикновено не са специфични за ЛГБТИК+, спомагат за изграждането на култура на приемане на многообразието, която предотвратява анти-ЛГБТИК+ и други видове малтретиране. В допълнение към тях, една или две специфични за ЛГБТИК+ инициативи годишно ще помогнат за повишаване на осведомеността относно специфичните

проблеми, пред които са изправени ЛГБТИК+ учениците, и ще спомогнат за изграждането на състрадание и приемане. Училищните администрации трябва да предоставят открита подкрепа на заинтересованите служители и ученици, за да се даде възможност за инициатива отдолу нагоре за организиране на специфични за ЛГБТИК+ събития и дейности. Подходът отдолу нагоре в тези инициативи е силно препоръчителен.

Практически съвети за изграждане на позитивна училищна култура и климат

Следват някои практически съвети от Службата за професионално развитие за учители (PDST) за незабавни действия, които могат да бъдат предприети за изграждане на позитивна училищна култура и климат и за предотвратяване и справяне с тормоза.

- Моделирайте поведение на уважение към всички членове на училищната общност по всяко време.
- Изрично научете учениците как изглеждат, действат, звучат и се усещат уважителният език и поведение както в училище, така и извън него.
- Показвайте ключови послания за уважение в класните стаи, в зоните за сбирки и около училището. Включвайте учениците в разработването на тези послания.
- Публично признавайте и подкрепяйте уважително поведение, като давате положително внимание.
- Последователно се борете с използването на дискриминационен и унижителен език в училище – това включва обиден и дискриминационен език въз основа както на полова идентичност, сексуална ориентация и полови характеристики, така и на други характеристики като раса, националност, здравословно състояние и/или увреждания.
- Давайте конструктивна обратна връзка на учениците, когато липсва уважително поведение и уважителен език.
- Създайте система за насърчаване и награди за подкрепа на уместно поведение и спазване на училищните правила и процедури.
- Учете учениците за правилното използване на интернет, социалните медии и всички електронни и онлайн средства за комуникация и взаимодействие и ги информирайте за различните форми и въздействия на кибертормоза.
- Проследявайте учениците, които пренебрегват правилата.
- Включвайте активно родителите и/или родителските асоциации в кампании за повишаване на осведомеността относно правилното и безопасно използване на социалните медии.

- Активно насърчайте правото на всеки член на училищната общност да бъде в безопасност и защитен в училище.
- Подчертавайте и изрично поднасяйте училищните правила на приятелски за учениците език в класната стая и в общите зони.
- Целият персонал може активно да следи за признаци на каквото и да било насилническо поведение.
- Уверете се, че има подходящ надзор на спортната площадка/училищния двор/откритите зони на училището.
- Училищните служители може да накарат учениците да им помогнат да идентифицират „горещите точки“⁷ и „горещите моменти“⁸ на тормоз в училището.
- Подкрепете създаването и работата на ученически съвети, които да се събират, да обсъждат и да предотвратяват инциденти на насилие и/или дискриминация.

Съвет за добри практики: Седмица под надслов „Изправи се“ (Stand Up Week)

В Ирландия седмицата за осведоменост под надслов „Изправи се“⁹ е време, в което училищата се изправят срещу хомофобския, трансфобски и бифобски тормоз, с който се сблъскват много ученици, които са лесбийки, гей момчета, бисексуални, трансджендър и интерсекс (ЛГБТИ+).

Като отбелязвате седмицата за осведоменост под надслов „Изправи се“ в своето училище, можете да помогнете за създаването на по-приятелски настроено и безопасно училище за ЛГБТИК+ ученици.

Всяка година ирландското Министерство на образованието изпраща пакети с ресурси до училища от второ ниво и младежки служби в Ирландия. Ресурсите също така могат да се изтеглят. Ресурсите на Седмицата под надслов „Изправи се“ включват: Пакет за дейности с междупредметни дейности, въведение в ЛГБТИК+ терминологията и информация за подкрепа на транс учениците, плакат “Stand Up” за училищата и плакат за ЛГБТИК+ терминологията.

⁷ „Горещите точки“ обикновено са на спортната площадка/училищния двор/откритите зони на училището, съблекалните, коридорите и други зони с неструктуриран надзор.

⁸ „Горещите моменти“ отново са моменти, в които има по-малко структуриран надзор, например когато учениците са на спортната площадка/училищния двор или когато сменят класните стаи.

⁹ <https://www.belongto.org/professionals/standup/resources/>

10 Приемане или подобряване на училищната политика за борба с тормоза

Има все повече доказателства за значението на ефективните политики за борба с тормоза като механизъм за подобряване на безопасността в училище и подкрепа на уязвими групи, включително ЛГБТИК+. Политиката на училището за борба с тормоза трябва да бъде предоставена на училищния персонал, както и на всички родители (по време на родителските срещи), публикувана на уебсайта на училището (или когато не съществува такъв – да бъде лесно достъпна за родителите и учениците при поискване).

Ръководството на всяко училище при разработването на своята политика за борба с тормоза трябва да формулира политиката в сътрудничество както с педагогическия, така и с непедагогическия персонал, под ръководството на директора и с консултации с родителите и учениците.

Ефективната политика за борба с тормоза трябва да обхваща всички области на училищния живот. Тя трябва да се отнася до всички хора, които са част от училищната общност: учители, училищни администратори, друг училищен персонал, доброволци, ученици, родители, училищни настоятели, изпълнители и партньори, извършващи дейности в училището. Политиката трябва да се актуализира редовно, за да отразява промените в директната практика и в контекста, в която училището действа. Политиката за борба с тормоза трябва да включва кратко определение за тормоз и ясни насоки за подходящо поведение. В нея трябва да са предвидени специфични мерки за предоставяне на сигурност на всички гореспоменати заинтересовани страни и най-вече на учениците и училищния персонал да докладват и да обръщат внимание на тормоза. Стратегиите за превенция трябва да включват мерки за повишаване на осведомеността за всички членове на училищната общност, приобщаващ училищен климат и ясни указания относно процедурата, която трябва да се спазва, когато е налице тормоз. Отчетността на училищния персонал за осигуряване на надзор над учениците и предотвратяване на инциденти трябва да бъде ясно описана, а конкретните отговорности на учителите и училищното ръководство трябва да бъдат изброени. Процедурите на политиката за борба с тормоза трябва да обръщат внимание на:

- Докладване (на кого, как, гарантирана ли е анонимност, за да се осигури безопасността на докладващия);
- Регистриране, разследване и проследяване на тормоза: как се вземат мерки за случаите на тормоз, кой участва в това?
- Структури за подкрепа на жертви, както и на извършители: специално внимание трябва да се обърне на осигуряване на механизми за подкрепа на ученици от уязвими групи.

- Сътрудничество с други ведомства (например външни доставчици на услуги за подкрепа) в случаи, които изискват такова сътрудничество (съгласно националното законодателство и политики).
- Механизъм за преглед и актуализиране: Има ли годишен преглед? Кой участва?

Ирландското правителство е публикувало образци за училищна политика за борба с тормоза (вижте Приложенията), за докладване на инциденти на тормоз и за списък за годишен преглед на политиката за борба с тормоза на уебсайта на Министерството на образованието (Ireland Department of Education, 2013 г.). Намираме тези образци за много полезни, защото те помагат на училищата да поддържат общи основани на правата на човека стандарти за справяне с тормоза, като в тях се разглеждат всички аспекти на проблема и се мобилизират всички съответни заинтересовани страни. Много важен елемент в тези образци е вниманието, което се отделя на тормоза, основан на идентичност. Проучването по проекта CHOICE показва, че училищата в Гърция, България, Литва и Румъния обикновено не обръщат внимание на основаните на идентичност причини за тормоз, следователно не се предоставя целенасочена подкрепа за жертвите от уязвими групи като религиозни, етнически, ЛГБТИК+ или други малцинства. В същото време няма последователна работа с извършители и училищната общност като цяло за повишаване на осведомеността, че тормозът, основан на идентичност, е вид престъпление от омраза и има дълбоко негативно въздействие върху училищната култура и климат. Липсата на тези важни елементи прави съществуващите политики за борба с тормоза (там, където ги има) силно неефективни.

Препоръчваме образците да се използват от училища в Гърция, България, Литва и Румъния, които все още нямат писмена политика за борба с тормоза, както и от тези, които имат такава, но все още не са правили годишни прегледи за подобряване на политика. Образците са предоставени в раздел „Приложения“ с известна адаптация към нуждите на контекста на нашата страна.

11 Подпомагане на нуждите на ЛГБТИК+ учениците: Проблеми, които могат да възникнат във всекидневния училищен живот

11.1 Разкриване и поверителност за ЛГБТИК+ учениците

Всеки ученик има право да се изразява открито, без страх от насилие или дискриминация, и да участва пълноценно в училищния живот. Учениците, които пожелаят да споделят своята сексуална ориентация, полова идентичност или интерсекс вариации в училище (т.е. „да се

разкрийт“), имат право да го направят, ако искат. Учителите и други училищни служители трябва да поддържат насърчителна позиция и в никакъв случай да не предполагат, че да бъдеш ЛГБТИК+ е нещо, което може/трябва да бъде „променено“. Международните асоциации за здраве и психично здраве заявяват, че сексуалната ориентация и половата идентичност на човек не могат да бъдат принудително променени и са заели ясна позиция по отношение на тези опити (известни също като „конверсионна терапия“), като предупреждават, че те не само не са ефективни, но и представляват сериозна заплаха за психичното здраве на човека (APA 2012, 2015; РАНО, 2012). Понякога перспективата ученик да се разкрие като ЛГБТИК+ може да създаде неудобство на учителите и училището – особено ако те не са добре информирани по ЛГБТИК+ въпроси или се страхуват от възможния тормоз, с който ученикът може да се сблъска, и това може да доведе до разубеждаване на ученика да сподели своята идентичност. Учениците обаче не трябва да бъдат разубеждавани да се разкрият, когато искат да го направят. Училищата трябва да бъдат подготвени да се справят с подобни ситуации, да подкрепят своите ученици и да гарантират тяхната безопасност.

Учителите и другите училищни служители могат да подпомагат учениците в този процес, като им предлагат подкрепа, информиране на други учители и/или помощ при разговорите с други ученици (по начин, който не стигматизира конкретните ученици). Учениците обаче са тези, които решават дали, кога и каква информация ще споделят и с кого. Училищният персонал не трябва да споделя информация относно сексуалната ориентация, половата идентичност и/или интерсекс статуса на ученика на други служители, ученици или родители без съгласието на ученика. Нежеланото споделяне на ЛГБТИК+ идентичност на човек с други хора ще наруши доверието между ученика и служителите на училището и ще застраши усилията, положени за създаване на приобщаваща среда. Предвид негативното отношение към ЛГБТИК+ хората, да бъде разкрит ученик може да го изложи на тормоз и малтретиране от страна на връстници или училищни служители.

За трансгендър ученици нивата на поверителност, които училището може да осигури, ще зависят от ситуацията. Ако ученик, който е посещавал училището дълго време и вече е известен с пола, който му е бил приписан при раждането, се разкрие като трансгендър, възможността за поверителност може да бъде ограничена. В този случай учителите и училищната администрация трябва да работят с ученика, за да намерят начини да гарантират неговата безопасност и да го защитят от (допълнителни) нарушения на неприкосновеността на личния му живот. За да постигнат това, учителите биха могли да проведат общи дискусии, при които да информират останалите ученици по ЛГБТИК+ въпроси (без да стигматизират конкретния ученик), като наблюдават на приемането и уважението. В случай че транс ученик се запише в училище и иска да запази в тайна прехода си, училището трябва да предприеме подходящите мерки, за да гарантира, че неприкосновеността на личния му живот не е нарушена. Да живеят като своя пол, но без да са се разкрили като транс, е нещо, което някои ученици може да искат,

за да намалят шансовете за тормоз срещу себе си, като същевременно имат възможност да участват пълноценно в училищния живот.

Интерсекс учениците може да имат малко по-различни нужди, когато става въпрос за разкриване. В по-голямата си част родителите са наясно с интерсекс статуса на детето си и водят разговори с директора на училището. Интерсекс учениците може да имат нужда някои допълнителни нива на неприкосновеност на личния живот, като например да поискат достъп до самостоятелни тоалетни или по-уединени съблекални. Училищата трябва да гарантират, че интерсекс учениците имат достъп до такива съоръжения. В някои случаи може да се наложи интерсекс ученици да вземат лекарства по време на учебния си ден и да поискат място, където да го направят безопасно. Училищата може да осигурят достъп до празни класни стаи, лични кабинети или други алтернативи. Дали ученик ще се разкрие като интерсекс, на кого и каква информация ще сподели е нещо, което той ще реши. Както при нехетеросексуалните и транс учениците, училищният персонал не трябва да споделя с други информацията, с която разполага, ако няма разрешението на ученика.

11.2 Неподрепящи родители

За много ученици, които живеят с неподрепящо семейство, училището може да бъде единственото място, на което се чувстват комфортно да изразяват себе си, и следователно то може да има важна роля за облекчаване на страданието, което учениците изпитват у дома. Училищата трябва да гарантират, че безопасността на ученика няма да бъде нарушена, като той бъдат разкрит пред своите родители/настойници. По закон учителите не са задължени да споделят каквато и да е информация относно сексуалната ориентация или половата идентичност на ученика с родителите му без съгласието на детето. Много семейства може да не са подрепящи и споделянето на такава информация може да изложи ученика на възможни конфликти и/или насилие. Учителите трябва да обсъдят с учениците дали техните родители са наясно с тяхната сексуална ориентация и/или полова идентичност, каква информация трябва да споделят учителите с тях и как биха искали учителите да подхождат към различни ситуации: например при трансджендър ученици това може да включва дали учителят говори за тях, използвайки името, което те самите използват, или това в официалните им документи, когато общуват с родителите.

Учителите могат също да помагат на ученици с неподрепящи родители, като предлагат на родителите информация по ЛГБТИК+ въпроси и ги насочват към специализирани услуги и програми за подкрепа, като например услуги за психологическа подкрепа, групи за подкрепа на родители или организации, които работят по ЛГБТИК+ въпроси.

11.3 Връзки между ученици

Възможно е, особено ако училищната среда е по-отворена и приобщаваща, да съществуват връзки между ученици от един и същи пол. В такива случаи учителите трябва да реагират по същия начин и да налагат същите регулации, които съществуват за хетеросексуалните ученици. „Изискването учениците да не са открити за връзките си или насилственото им разделяне, докато хетеросексуалните ученици имат право да бъдат открити за своите, е форма на дискриминация“.

11.4 Трансджендър и полово неконформни ученици

Според Американската психологична асоциация (2015 г.) транс хората са по-склонни да имат положителни житейски резултати, когато получават социална подкрепа или транс подкрепящи грижи. Създаването на подкрепяща среда, която позволява на трансджендър учениците да бъдат отворени за своята полова идентичност, може да има огромен ефект върху техните преживявания в училище и психичното им здраве. Възможността да направят социален преход и да живеят като своя истински пол, докато бъдат подкрепяни и валидирани от преподаватели и училищен персонал, може да им позволи да участват пълноценно в училищните дейности, да напредват в академичен план и да развиват връзки с връстниците си.

11.5 Документация

Системите за регистрация на училищата се базират на удостоверенията за раждане на учениците. Това може да представлява предизвикателство за трансджендър ученици, чието име и пол се различават от тези, с които са вписани. Официалното име и пол на ученика може да се появят в присъствените списъци, оценките, участието в извънкласни дейности, библиотеките и картите за стола, годишниците и снимките на класа. Принудителното обръщане към тях с име и пол, с които не се идентифицират, е много стресиращо преживяване, което може да окаже въздействие върху психичното им здраве, ангажираността им в училищни дейности и академичните им постижения, но също така може да представлява заплаха за тяхната безопасност чрез нежелано разкриване пред други ученици и/или училищен персонал. Това е особено важно за учениците, които биха искали да направят своя преход, без това да бъде широко известно.

В много страни, включително и тези, участващи в проекта CHOICE, непълнолетните никакъв или само ограничен достъп до процедури, които биха им позволили да променят информацията, вписана в техните официални документи. Такива процедури, когато са достъпни, могат да бъдат скъпи, отнемачи време и/или да имат специфични изисквания като медицински интервенции

или одобрение от родителите, което прави много трудно за транс учениците да имат документи, които отразяват тяхната полова идентичност.

Въпреки че законовите изисквания за воденето на документация могат да създадат определени пречки при вписването на транс учениците с избраното от тях име и пол, училището трябва да се стреми да намери алтернативи и да сведе до минимум (публичното) използване на официалното име и пол на учениците, за да гарантира тяхната безопасност и неприкосновеността на личните им данни. Посочените по-долу предложения са примери за начини, по които училището може да направи това. Степента, до която всяко училище ще може да приложи подобни действия, зависи от законовите изисквания на държавата за водене на документация и от процедурите на училищата.

Използвайте избраното име и пол на ученика в информационната система за учениците, но го променете на официалното име и пол на ученика, точно преди да качите информацията в базата данни на националното образователно ведомство.

Използвайте избраното име и пол на ученика в публично достъпни документи (напр. присъствени списъци, карти за библиотеката или стола и др.) и официалното им име в други бази данни, които не са достъпни за ученици и/или за целия персонал.

11.6 Използване на имена и местоимения

Въпреки че може да има проблеми, които не могат да бъдат напълно разрешени, когато става въпрос за документация за трансджендър ученици, които са вписани с пол, който не съответства на тяхната полова идентичност, ежедневната употреба на имената и местоименията на транс учениците е лесна. Учителите и другите служители на училището не са задължени по закон да използват името в официалните документи на ученика, когато се обръщат към него. Вече има много случаи, в които се използват различни форми на имената на учениците или само двете имена, които те имат на идентификационната си карта, и това не е по-различно. Използването на имената и местоименията на трансджендър учениците ги кара да се чувстват забелязани, уважавани и в безопасност, като същевременно дава пример на другите ученици. Особено за ученици, които не извършват прехода си публично, използването на името може да ги разкрие нежелано пред техните съученици и да ги изложи на потенциален тормоз.

11.7 Облекло

За трансджендър учениците изразяването на техния пол чрез дрехите, аксесоарите и прическата им може да бъде много утвърждаващо действие. Трансджендър учениците имат право да се обличат според своята полова идентичност, независимо от пола, посочен в официалните им

документи. Не разубеждавайте учениците да се обличат по начин, който изразява пола им, и не ги принуждавайте да сменят дрехите си. Това трябва да се прилага и за трансгендър ученици, които се обличат по начин, който не е типичен за техния пол. Уверете се, че учениците се чувстват комфортно и безопасно да изразяват себе си, като това, разбира се, се прави в рамките на училищните разпоредби.

В случай че вашето училище има различни правила за облеклото за момичета и момчета, проучете възможността да премахнете тези правила или поне да позволите на учениците да се обличат по начин, който съответства на тяхната полова идентичност. Принуждаването на транс учениците да се обличат според приписания им пол може да бъде много мъчително преживяване и да отправя посланието, че тяхната полова идентичност не се зачита.

11.8 Използване на обособени по пол пространства

Използването на обособени по пол пространства като тоалетни и съблекални е един от най-трудните за справяне и често спорни въпроси, когато става дума за създаване на по-приобщаващо училище за трансгендър учениците. Противопоставянето на възможността учениците да имат достъп до обособени по пол пространства най-често включва опасенията, че това ще отвори възможност за учениците да се възползват от тази политика и да тормозят други ученици. Може да възникнат разногласия между училищния персонал и дори училища, които искат да въведат такива политики, може да се страхуват от негативни реакции от страна на родителите. Такива страхове обаче се основават на вредни заблуди относно транс хората (и по-специално транс жените) и не са подкрепени с доказателства. През 2015 г. "Media Matters for America" се свързва със служители в училища в 12 щата (с над 600 000 ученици), които позволяват на учениците да използват помещенията според своята полова идентичност, и никой от тях не съобщава да е имало случаи на тормоз или неподходящо поведение в резултат на тези политики (Percelay, 2015 г.). Освен това сексуалният тормоз е нещо, което може да се случи навсякъде, независимо от съществуването на транс приобщаващи политики, а училищата вече трябва да разполагат с процедури за предотвратяване и справяне с подобни инциденти.

Използването на подходящите помещения е важно не само за утвърждаване на идентичността на учениците, но и за гарантиране на тяхната безопасност. Принуждаването на транс учениците да използват помещения, предназначени за приписания им пол, увеличава шансовете те да бъдат подложени на тормоз. Разрешаването на транс учениците да използват тоалетни и съблекални, които съответстват на тяхната полова идентичност, ако желаят, е решаваща мярка за насърчаване на безопасна и приобщаваща среда. В случай че има опасения относно безопасността на транс учениците при използване на обособени по пол помещения, могат да бъдат проучени други възможности, като например използване на самостоятелна тоалетна или

служебна тоалетна (ако има такива) или използване на тоалетните по време, когато има по-малко ученици (по време на часовете). Важно е да запомните, че такива варианти трябва да се обмислят само ако трансджендър ученикът не се чувства в безопасност и не трябва да се налагат на ученика, вместо да му се предостави достъп до помещенията, съответстващи на неговия пол. Винаги, когато това е възможно, училищата трябва да се стремят да имат уединени затворени зони за преобличане, душове и тоалетни, които да се използват от всеки ученик, който желае това.

Тази мярка трябва да се прилага и за училищни екскурзии и пътувания, при които учениците обикновено трябва да споделят стаи въз основа на пола си. Отново, на трансджендър учениците трябва да бъдат определяни съквартиранти въз основа на тяхната полова идентичност. Във всички случаи училищата трябва да осигуряват безопасността на учениците при организирането на стаите. Ако ученик има притеснения относно своята безопасност, може да бъдат проучени други възможности с него и семейството му (когато е възможно).

11.9 Участие в спорт и физическо възпитание

Когато училищата полагат системни усилия за подобряване на училищната култура и климат, те трябва да полагат последователни усилия за справяне и със спортната култура, включително както часовете по физическо възпитание, така и състезателните спортове. Училищните спортове често са теренът, където възникват най-тежките случаи на тормоз. Като се започне от подигравателния и обиден език, който коментира формата на тялото, половите характеристики или други физически характеристики, и се стигне до блъскане, ритане и други форми на физическа агресия по време на часове по физическо възпитание и училищни извънкласни спортове, тормозът в спорта не винаги се наказва по подходящ начин. Спортът се смята за най-важният фактор за климата на много гимназии, като е разположен в самия център на училищната култура.

Някои спортове често се свързват с определен пол, като по този начин улесняват възпроизвеждането на базирани на пола стереотипи и норми по отношение на ролите и/или способностите. Много е възможно хора, които да изберат да се занимават със спорт, който не „пасва“ на техния пол – според тези доминиращи възприятия, основани на пола – да се сблъскат със сексистко или хомо/трансфобско поведение. Освен това, някои спортни среди често се превръщат в стимулатори на „традиционни“ възприятия, фокусирани върху мъжете – а именно на изключително цис хетеро, тоест „истински“ мъже. Такива среди могат да станат враждебни към ЛГБТИК+ хората. Неверните митове и негативни стереотипи по отношение на ЛГБТИК+ хората са особено разпространени в спортните среди, като например митовете, че гей мъжете са слаби и ненадеждни спортисти, или че всички ЛГБТИК+ хора са хиперсексуални хищници, на които не може да се има доверие в спортните съблекални. Това се отнася в особена степен за

транс учениците, на които може да се наложи да получат достъп до обособени по пол съоръжения според своята полова идентичност. Например през 2018 г. слухът, че „трансвестити, облечени като жени, ще изнасилват други жени в женски съблекални“, беше активно разпространяван в България като част от комуникационната стратегия на антиджендър движението. Това създаде страх и отблъскващо отхвърляне на половото многообразие в спорта сред основната част от населението. Такива заблуди обаче, както е обсъдено по-горе, не са подкрепени с доказателства и достъпът до помещения, които съвпадат с половата идентичност на учениците, обхваща и спортните съоръжения.

Транс учениците също трябва да имат право да участват в спортни отбори и часове по физическо възпитание (които в повечето случаи са разделени по пол) според своята полова идентичност, независимо от пола, посочен в акта им за раждане. По отношение на участието е общи занимания, обичайните опасения са, че позволяването на транс учениците (и по-специално транс момичетата) да участват в спорт според тяхната полова идентичност им дава несправедливо предимство според техните връстници. Тези опасения се основават на половите стереотипи, които се фокусират върху физическите различия между хората, определени като мъже при раждането, и тези, които са определени като жени – особено по отношение на ефектите на тестостерона върху спортните постижения. Въпреки че е вярно, че по-високите нива на тестостерон са свързани с по-голяма мускулна маса, други фактори влияят върху спортните постижения. Освен това тези опасения не отчитат големите разлики във физическите характеристики, които съществуват сред цисджендър мъжете или цисджендър жените. Това включва всички техни физически характеристики, а не само техните първични и вторични полови характеристики (напр. дължина на ръцете и краката). Дори ако нивата на хормоните се използват като мярка за участие в спортове, транс учениците, които се подлагат на хормонално лечение (хормонални блокери или хормонално-заместителна терапия), биха имали сходни хормонални нива със своите цисджендър връстници. Досега обаче броят на транс атлетите, които са се възползвали от правилата за допустимост, включващи трансджендър спортисти, е минимален, което показва, че опасенията относно несправедливите предимства нямат основа. Подобни опасения са били използвани за противопоставяне на участието на интерсекс спортисти – дори когато те са се състезавали според пола, посочен в техните официални документи, например в случая на бегачката Кастер Семеня (North, 2019) г.

В случаите, когато правната рамка на държавата или правилата на спортната асоциация не позволяват участието на транс ученици, училищата биха могли да се опитат да помогнат при намирането на алтернативни решения, като например разрешаване на учениците да участват в тренировки и неофициални състезания.

Освен мерките, които училищата могат да предприемат, за да осигурят участието на транс и интерсекс ученици в часовете по спорт и физическо възпитание, по-долу са изброени допълнителни препоръки как спортът да се направи включващ за ЛГБТИК+ учениците:

Повишете информираността на всички спортни треньори и външни спортни клубове, които работят в училищната среда, за нуждите на ЛГБТИК+ учениците, занимаващи се със спорт.

Дайте ясно да се разбере, че анти-ЛГБТИК+ коментарите и действията на треньори и ученици спортисти са напълно неприемливи.

Треньорите и преподавателите по физическо възпитание трябва да бъдат инструктирани не само да сложат край на собствените си хомофобски и трансфобски коментари, но и да покажат ясно на учениците, че анти-гей (анти-ЛГБТИК) обиди и други форми на оскърбяване на ЛГБТИК хората са напълно неприемливи на терена, във физкултурния салон, в съблекалнята.

Училищните служители трябва да търсят активното участие на по-голямата спортна общност, включително семействата на учениците, следучилищни спортни програми като футбол и други спортни клубове, за да се укрепи нулевата толерантност към речта на омразата в спорта.

11.10 ЛГБТИК+ семейства

Насърчаването на безопасна среда в училище е от полза не само за ЛГБТИК+ учениците, но и за учениците, произхождащи от ЛГБТИК+ семейства. Различни форми на семейства като еднополови двойки, транс и интерсекс родител, семейства с един родител или разширени семейства също трябва да бъдат включени в дискусиите с учениците.

В много страни ЛГБТИК+ родителите са изправени пред повече трудности пред пълноценното участие в училищния живот поради липсата на правно признаване. Възможно е например в еднополовата двойка само един от родителите да е законно признат за родител, или транс родител може да бъде неправилно вписан в документите на детето си. Училищното ръководство трябва да предприеме действия за активно включване на ЛГБТИК+ родителите в училищния живот, например в разговори за тяхното дете (деца), извънкласни дейности и др.

12 Как да отговорите на негативна критика и да се справите с митовете за ЛГБТИК+

Обичайно е програми, политики и други инициативи, които включват или споменават изрично въпроси около сексуалната ориентация, половата идентичност и половите характеристики, да предизвикват негативна критика от страна на родителите, учениците, или членовете на училищния персонал. Тези реакции обикновено се основават на дезинформация за ЛГБТИК+ идентичностите или негативни нагласи, произтичащи от вредни стереотипи. В зависимост от социално-политическата ситуация и общото ниво на приемане за ЛГБТИК+, подобно

противопоставяне наистина може да се окаже предизвикателство при опит за въвеждане и прилагане на приобщаваща политика.

По-долу се опитахме да включим някои от най-често срещаните заблуди, придружени с точни факти и информация, за да помогнем на училищата да отговорят на евентуалната опозиция. Списъкът е ориентиран въз основа на международния опит от училищата. Възможно е във всяка държава да възникнат уникални предизвикателства, на които може да се наложи училищата да реагират.

„Ако позволим да се говори за ЛГБТИК+ въпроси и/или позволим на учениците да бъдат (открито) ЛГБТИК+, ще насърчим останалите ученици също да станат ЛГБТИК+“

Сексуалната ориентация и половата идентичност са основни идентичности и не могат да бъдат засегнати от външна намеса. Това важи както за ЛГБТИК+, така и за цис хетеросексуални хора. Говоренето по ЛГБТИК+ въпроси или виждането на открито ЛГБТИК+ хората не могат да повлияят на сексуалната ориентация или половата идентичност на цис хетеросексуалните ученици. Налагането на строги полови роли и ограничаването на младите хора да изразяват идентичността си обаче може да има пагубен ефект върху психичното им здраве. ЛГБТИК+ младежите съобщават за тревожно високи нива на суицидни мисли, като почти половината от тях са обмисляли опит за самоубийство (The Trevor Project, 2019 г.).

Разглеждането на въпроси около сексуалната ориентация и половата идентичност може да помогне за създаването на утвърждаваща среда за всички ученици, които (вече) са ЛГБТИК+, но се страхуват, че може да бъдат отхвърлени или тормозени, ако изразяват себе си. Това също така подхранва състрадание и откритост и създава пространство, където всички ученици са забелязани и оценени. Наличието на приобщаваща позиция изпраща посланието, че да бъдеш ЛГБТИК+ не е нещо, от което да се срамуваш, и че ЛГБТИК+ учениците заслужават същото ниво на защита и приемане като техните цис хетеросексуални връстници.

„Не искам децата ми да споделят тоалетна/съблекалня с транс човек“

Въпреки че подобни опасения могат да изглеждат основателни, те се базират на вредни стереотипи и заблуди относно транс хората. Ако даден ученик се чувства неудобно да споделя помещения с транс ученици, училищата трябва да се опитат да се справят с тези опасения и заблуди и, ако е необходимо, да им помогнат да намерят алтернативи, като например използването на самостоятелни тоалетни или служебни тоалетни. Важно е обаче да запомните, че чувството за неудобство не е същото като чувството за опасност. Самото присъствие на транс ученик не представлява заплаха за другите ученици и оплакванията, че учениците изпитват неудобство, не трябва да водят до това училищата да принуждават транс учениците да използват други помещения.

„Ако разрешите на транс учениците да използват която тоалетна искат, момчетата ще твърдят, че са трансджендър, за да могат да влизат в тоалетните за момичета“

Училищата носят отговорността да гарантират, че всички ученици са в безопасност. Това включва предотвратяване и справяне с всякакъв вид тормоз, включително сексуален тормоз. Опитите на трансджендър ученици да влязат в помещения, предназначени за противоположния пол, ще получават подходящата реакция от страна на училищния персонал. Подобни инциденти обаче не са свързани с политики, насочени към защита на транс учениците. Училищата трябва да поддържат твърда позиция срещу всякакъв вид тормоз или неподходящо поведение.

Също така е важно да се помни, че половата идентичност е основна човешка идентичност и че транс учениците се сблъскват с повишени нива на насилие, дискриминация и отхвърляне заради това, че са себе си. Разкриването и ежедневието в училище като друг пол не е нещо, което един ученик би направил, само за да може да му бъде предоставен достъп до определени помещения.

„Деца са твърде малки да научават за тези неща“

Критиката, че ЛГБТИК+ въпросите не трябва да се обсъждат с непълнолетни, обикновено произтича от прекалената сексуализация на ЛГБТИК+ идентичностите. ЛГБТИК+ идентичностите обаче по своята същност не са „непристойни“ – те са част от голямото разнообразие от човешки опит. Дискусиите относно правата на човека, тормоза, любовните връзки и семейните форми, половите стереотипи и очаквания могат да включват въпроси, свързани с ЛГБТИК+. Дискусиите около сексуалността и взаимоотношенията (напр. в контекста на сексуалното образование) също са важни както за ЛГБТИК+, така и за цис хетеросексуалните ученици, за да им помогнат да разберат по-добре себе си и да справят с взаимоотношенията, особено в по-късна възраст. Разбира се, както при всички въпроси, училищата имат отговорността да провеждат дискусии относно сексуалната ориентация, половата идентичност и половите характеристики по подходящ за възрастта начин.

„Детето ми расте с религиозни ценности и да си ЛГБТИК+ е против тези ценности“

Всеки ученик има право на личните си убеждения и ценности, включително ценности, които имат религиозен произход. Фактът, че училището прилага политика за многообразие, която включва ЛГБТИК+ хора, не е заплаха за личните убеждения на всеки ученик, а начин да се гарантира, че всички ученици са третирани с уважение и се чувстват в безопасност и приети да участват пълноценно в училищния живот. В много страни дискриминацията и насилието въз основа на сексуална ориентация, полова идентичност и полови характеристики са забранени от закона. В страните, където се прилагат такива закони, училищата са длъжни да ги спазват. Въпреки това, дори ЛГБТИК+ хора да не са специално защитени от националното

законодателство, училищата могат да предприемат инициативи за създаване на безопасна училищна среда за всички ученици.

13 Референции

American Psychological Association. (2012 г.). *Guidelines for Psychological Practice With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients*. Получено от: <https://www.apa.org/pubs/journals/features/amp-a0024659.pdf>

American Psychological Association. (2015 г.). *Guidelines for Psychological Practice With Transgender and Gender Nonconforming People*. Получено от: [apa.org/practice/guidelines/transgender.pdf](https://www.apa.org/practice/guidelines/transgender.pdf)

Biegel S., Kuehl Sh. (2010 г.). *Safe at School: Addressing the School Environment and LGBT Safety through Policy and Legislation*. [Policy Brief]. Получено от: https://www.researchgate.net/publication/234558136_Safe_at_School_Addressing_the_School_Environment_and_LGBT_Safety_through_Policy_and_Legislation

California Schools Board Association. (2014 г.). *Providing a Safe, Nondiscriminatory School Environment for Transgender and Gender-Nonconforming Students*. [Policy Brief]. Gender Spectrum. Получено от: https://www.csba.org/GovernanceAndPolicyResources/DistrictPolicyServices/~/media/CSBA/Files/GovernanceResources/PolicyNews_Briefs/Transgender/201402_PBNonDiscriminationGender.a shx

Costache, I., (2016 г.). *Un liceu sigur pentru toți: Percepții și atitudini față de persoanele LGBT în mediul educațional românesc*, ACCEPT Association. Получено от: <https://www.acceptromania.ro/blog/2016/03/01/tinerii-lgbt-victime-ale-violentei-si-hartuirii-la-liceu/>

Costache, I., (2020 г.). *CHOICE national report: Romania*, ACCEPT Association. Получено от: http://www.acceptromania.ro/wp-content/uploads/2021/03/CHOICE_National-Report_Romania-EN-and-RO.pdf

Council of Europe (24 юни 2013 г.). *Guidelines to promote and protect the enjoyment of all human rights by lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex (LGBTQI+) persons*. Получено от: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/137584.pdf

Council of Europe. (31 март 2010 г.). *The Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity*. Получено от: <https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5>

Council of Europe. (30 октомври 1997 г.). *Recommendation No. R (97) 20*. Получено от: https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-no-r-97-20-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-hate-speech-?_101_INSTANCE_aDXmrol0vvsU_viewMode=view

Dankmeijer, P. (2011 г.). *GALE Toolkit Working with Schools 1.0. Tools for school consultants, principals, teachers, students and parents to integrate adequate attention of lesbian, gay, bisexual and transgender topics in curricula and school policies*. Amsterdam: GALE-The Global Alliance for LGBT Education. Получено от: <https://www.gale.info/doc/gale-products/GALE-Toolkit-Schools-2011-EN.pdf>

Драгоева, Л., Найденов, П., Габровска, Н. (2020 г.). *Нагласи към ЛГБТИ учениците в българските училища*. Билитис/Сингъл степ. Получено от: <https://bilitis.org/portfolio/naglasi-kam-lgbti-uchenitsite-v-bulgaria/>

European Commission. (Декември 2015 г.). *List of Actions by the Commission to Advance LGBTI Equality, 2015-2019*. Получено от: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025/list-actions-advance-lgbti-equality-2015-2019_en

European Parliament. (04 февруари 2014 г.). *Resolution on the EU Roadmap against homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity (2013/2183(INI))*. Получено от: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0062_EN.html?redirect

European Parliament. (14 февруари 2019 г.). *Resolution on the future of the LGBTI List of Actions (2019-2024) (2019/2573(RSP))*. Получено от: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0129_EN.html

European Union. (26 октомври 2012 г.). *Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2012/C 326/02*. Получено от: www.refworld.org/docid/3ae6b3b70.html

IGLYO, OBESSU (2014 г.). *Guidelines for Inclusive Education: Sexual Orientation, Gender Identity and Gender Expression*, Получено от: https://www.obessu.org/site/assets/files/2103/guidelines_for_inclusion_education.pdf

IGLYO, OII-Europe, EPA. (2018 г.). *Supporting your intersex child*. Получено от: <https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2018/10/Supporting-Your-Intersex-Child.pdf>

Iliopoulou, C., Nikolakakis, N., Diakoumakou, F., Grammenidis, K. (2020 г.). *First Greek National School Climate Survey - Results Report: The Experiences of LGBTQ Youth in Greek Secondary Education*. Athens: Colour Youth. Получено от: <https://www.colouryouth.gr/wp-content/uploads/2020/03/First-Greek-National-School-Climate-Survey-Colour-Youth.pdf>

Ireland Department of Education. (2013 г.). *Anti-Bullying Procedures in Schools*. Получено от: <https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Bullying/Anti-Bullying-Procedures-in-Schools.html>

Legea nr. 221/2019 pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011, Получено от: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/219895>

LGL (2019 г.). *Safe and Inclusive School Environment for Every Student [Brochure]*. Получено от: <https://www.lgl.lt/en/files/Safe-and-Inclusive-School-Environment-for-Every-Student.-Brochure.pdf>

Mac an Ghail, M. (1991 г.) *Schooling, Sexuality and Male Power: towards an emancipatory curriculum*, Gender and Education, 3:3, 291-309, DOI:10.1080/0954025910030306

North, A. (3 май 2019 г.). *"I am a woman and I am fast": what Caster Semenya's story says about gender and race in sports*. Получено от: <https://www.vox.com/identities/2019/5/3/18526723/caster-semenya-800-gender-race-intersex-athletes>

Orr, A. Baum, J. (2015 г.). *Schools in Transition: A Guide for Supporting Transgender Students in K-12 Schools*. Получено от: <https://www.genderspectrum.org/staging/wp-content/uploads/2015/08/Schools-in-Transition-2015.pdf>

Pan American Health Organization. (2012 г.). *"Cures" for an illness that does not exist. Purported therapies aimed at changing sexual orientation lack medical justification and are ethically unacceptable*. Получено от: <https://www.paho.org/hq/dmdocuments/2012/Conversion-Therapies-EN.pdf>

PARADISO. (2019 г.). *Basic Guidelines for providing healthcare services to LGBTQI people*. Получено от: <https://paradiso.gr/wp-content/uploads/2019/04/paradiso-booklets-english-1.pdf>

PDST - Professional Development Service for Teachers. (n.d). *Positive School Culture and Climate*. Получено от: <https://pdst.ie/positive-school-culture-and-climate>

Perceland, R. (2015 г.). *17 School districts debunk right-wing lies about protections for transgender students*. Получено от: <http://mediamatters.org/research/2015/06/03/17-school-districts-debunk-right-wing-lies-abou/203867>

Писанкънева, М., Атанасова, Б. (Април 2020 г.). *Национален доклад за България по проекта CHOICE. Билитис*. Получено от: <https://bilitis.org/en/portfolio/the-needs-of-students-parents-and-school-professionals-related-to-improving-measures-to-prevent-and-combat-violence-in-bulgarian-schools/>

Rainbow School (Πολύχρωμο Σχολείο), (2017 г.). Guidelines for managing practical issues arising in school life. (Κατευθυντήριες γραμμές για τη διαχείριση πρακτικών ζητημάτων που προκύπτουν στη Σχολική Ζωή). Получено от: <https://rainbowschool.gr/wp-content/uploads/2019/01/Κατευθυντήριες-Γραμμές-Πολύχρωμο-Σχολείο-2017.pdf>

The Trevor Project. (2019 г.). *National Survey on LGBTQ Youth Mental Health*. Получено от: <https://www.thetrevorproject.org/wp-content/uploads/2019/06/The-Trevor-Project-National-Survey-Results-2019.pdf>

Tippett, N., Houston, C., Smith, P. (2010 г.). *Prevention and response to identity-based bullying among local authorities in England, Scotland and Wales*. Unit for School and Family Studies, Goldsmiths, University of London. Equality and Human Rights Commission. Получено от: http://www.nottsrh.webeden.co.uk/download/i/mark_dl/u/4007995533/4541757319/EHRC%20Prevention%20and%20response%20to%20identity-based%20bullying.pdf

14 ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Образец на училищна политика срещу тормоза

В съответствие с изискванията на националното антидискриминационно законодателство (цитирайте тук конкретното име и година на действащия антидискриминационен закон във вашата страна), училищното настоятелство на ... (име) училище е приел следната политика за борба с тормоза в рамките на общия кодекс на поведение на училището. Тази политика напълно отговаря на изискванията на националните политики за борба с тормоза (цитирайте тук конкретен закон или разпоредба, приети във вашата страна, ако има такива).

Училищното настоятелство на училище признава много сериозния характер на тормоза и негативното въздействие, което той може да окаже върху живота на учениците, и следователно е изцяло ангажиран със следните ключови принципи на добрите практики за предотвратяване и борба с тормоза:

- Позитивна училищна култура и климат, който приветства различията и многообразието и се основава на приобщаване; насърчава учениците да разкриват и обсъждат случаи на тормоз в незастрашаваща среда; и насърчава уважителни отношения в цялата училищна общност;
- Ефективно лидерство;
- Общочулищен подход;

- Споделено разбиране за това какво представляват тормозът и неговото въздействие;
- Прилагане на стратегии за образование и превенция (включително мерки за повишаване на осведомеността), които изграждат съпричастност, уважение и устойчивост у учениците и изрично разглеждат проблемите на кибертормоза и тормоза въз основа на идентичност, включително по-конкретно хомофобски и трансфобски тормоз.
- Ефективен надзор и наблюдение на учениците;
- Подкрепа за персонала;
- Последователно регистриране, разследване и проследяване на поведението на тормоз (включително използване на установени стратегии за намеса); и
- Текуща оценка на ефективността на политиката за борба с тормоза..

Определение за тормоз, прието от училището (Тук могат да се прилагат приети определения на национално ниво, но прегледайте и се уверете, че те включват тормоз въз основа на идентичност, който често се пренебрегва в нашите страни)

Тормозът е нежелано негативно поведение, вербално, психологическо или физическо, което е извършвано от човек или група от хора срещу друг човек (или хора) и което се повтаря с течение на времето. Следните видове поведение на тормоз са включени в определението за тормоз:

- умишлено изключване, злонамерени клюки и други форми на социален тормоз,
- кибертормоз,
- тормоз въз основа на идентичност като хомофобски тормоз, расистки тормоз, тормоз срещу роми/мюсюлмани или тормоз на хора с увреждания или специални образователни потребности.

Изолирани или еднократни случаи на умишлено негативно поведение, включително еднократно обидно текстово съобщение или други лични съобщения, не попадат в определението за тормоз и трябва да се разглеждат според случая в съответствие с кодекса на поведение на училището.

Въпреки това, в контекста на тази политика, публикуването на еднократно обидно или нараняващо публично съобщение, изображение или изявление в социална мрежа или друг публичен форум, където това съобщение, изображение или изявление може да бъде видно и/или повторено от други хора, ще се разглежда като тормоз.

Негативно поведение, което не отговаря на това определение за тормоз, ще бъде разглеждано в съответствие с кодекса на поведение на училището.

Тук може да се включи допълнителна информация за различни видове тормоз, ако е уместно.

Съответният училищен орган (комисия) за разследване и борба с тормоза е следният: (опишете тук каква е специфичната структура за борба с тормоза; как е изградена тя; кои са членовете)

Стратегиите за образование и превенция (включително стратегии, специално насочени към кибертормоз и тормоз въз основа на идентичност, включително по-конкретно хомофобски и трансфобски тормоз), които ще бъдат използвани от училището, са следните: (избройте и опишете накратко конкретни училищни стратегии за превенция и справяне със споменатите видове тормоз, включително стратегии за повишаване на осведомеността, оказване на подкрепа на жертвите и работа с извършителите)

Училищните процедури за разследване, проследяване и записване на случаите на тормоз и установените стратегии за намеса, използвани от училището за справяне със случаи на тормоз, са следните (опишете тук конкретната училищна процедура за борба с тормоза):

Програмата за подкрепа на училището за работа с ученици, засегнати от тормоз, е следната (опишете накратко съществуващата програма/структура за подкрепа във вашето училище):

Надзор и наблюдение на учениците

Училищното настоятелство на училище потвърждава, че са налице подходящи политики и практики за надзор и наблюдение за предотвратяване и за справяне с тормоза, както и за улесняване на ранната намеса, когато е възможно.

Предотвратяване на тормоз

Училищното настоятелство на училище потвърждава, че училището, в съответствие със своите задължения съгласно националното законодателство за равенство, ще предприеме всички разумно осъществими стъпки за предотвратяване на сексуалния тормоз на ученици или служители или тормоза на ученици или служители по някое от десетте посочени основания, т.е. полова идентичност, гражданско състояние, семейно положение, сексуална ориентация, полови характеристики, политически или религиозни убеждения, възраст, увреждане, раса и национален или етнически произход.

Настоящата политика е приета от настоятелството на училище на [дата].

Настоящата политика е предоставена на училищния персонал, публикувана на уебсайта на училището (или когато не съществува такъв, е направена по друг друг начин лесно достъпна за родители и ученици при поискване) и предоставена на родителското сдружение (когато такава съществува).

Настоящата политика и нейното прилагане ще бъдат преглеждани от училищното ръководство веднъж на всяка учебна година. Писмено известие за извършване на прегледа ще бъде предоставено на училищния персонал, публикувана на уебсайта на училището (или когато не съществува такъв, е направена по друг начин лесно достъпна за родители и ученици при поискване) и предоставена на родителското сдружение (когато такава съществува).

Подпис: _____ Подпис: _____

(Председател на училищното настоятелство)

(Директор на училището)

Дата: _____

Дата: _____

Дата на следващия преглед: _____

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Образец за регистриране на тормоз

1. Име на тормозения ученик и клас

Име _____ Клас _____

2. Име(на) и клас(ове) на ученика/учениците, упражняващ(и) тормоз

3. Източник на опасението/доклада за тормоз (отбележете съответните квадратчета)*

Засегнат ученик	☐
Друг ученик	☐
Родител	☐
Учител	☐
На път към/от училище	☐

4. Местоположение на инцидентите (отбележете съответните квадратчета)*

Спортна площадка	☐
Класна стая	☐
Коридор	☐
Тоалетни	☐
Училищен автобус	☐
Друго	☐

5. Име на лицето (лицата), докладвали за опасението от тормоз

--

6. Вид на тормоза (отбележете съответните квадратчета)*

Физическо нападение	☐	Кибертормоз	☐
Увреждане на имущество	☐	Заплаха	☐
Изоляция/изключване	☐	Зловредни слухове	☐

Обиди/ Целенасочено ползване на грешния пол		Кражба	
Заплаха		Сексуален тормоз и/или насилие	
Друго (посочете)			

7. Когато поведението се разглежда като тормоз, основан на идентичност, посочете съответната категория:

Хомофобски / трансфобски	Свързан с увреждане / специални образователни потребности	Расистки (цвят на кожата)	Антиромски (срещу конкретно етническо малцинство)	Друго (посочете)

8. Кратко описание на тормоза и неговото въздействие

Подробности за предприетите действия

Подпис _____ (съответен учител) Дата _____

Дата на представяне на директора/заместник-директора _____

*** Бележка:** Категориите, изброени в таблици 3, 4 и 6, са примерни и училищата могат да ги изменят и да добавят нови според собствените си обстоятелства.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: Контролен списък за годишен преглед на политиката за борба с тормоза и нейното прилагане

Училищното настоятелство и директорът трябва да извършват годишен преглед на политиката на училището за борба с тормоза и нейното прилагане. Следният контролен списък може да се използва за тази цел. Контролният списък е помощ за провеждането на този преглед и не е предназначен да бъде изчерпателен. За да се попълни контролният списък, ще е необходим преглед, включващ както количествен, така и качествен анализ, в зависимост от различните елементи на прилагането на училищната политика за борба с тормоза.

Контролният списък по-долу може да бъде попълнен или от училищното настоятелство, или от директора, в зависимост от това кой ръководен орган има най-високи правомощия при определянето на училищната политика съгласно националните закони.

Въпроси с да/не

- Приета ли е официално от настоятелството/директора политика за борба с тормоза, която напълно отговаря на изискванията на националната стратегия за борба с тормоза (когато такава съществува)?
- Публикувана ли е от настоятелството/директора политиката на уебсайта на училището и предоставено ли е копие на родителската асоциация?
- Настоятелството гарантира ли е, че политиката е предоставена на разположение на училищния персонал (включително новия персонал)?
- Настоятелството/директорът съгласни ли са, че училищният персонал е достатъчно запознат с политиката и процедурите, за да има възможност ефективно и последователно да прилага политиката и процедурите в ежедневната си работа?
- Гарантира ли се от настоятелството/директора, че политиката е била адекватно съобщена на всички ученици?
- Политиката описва ли подробно стратегиите за превенция и образование, които училището прилага?
- Приложени ли са всички стратегии за превенция и образование?
- Изследвана ли е ефективността на приложените стратегии за превенция и образование?
- Настоятелството/директорът съгласни ли са, че всички учители записват и обработват инцидентите в съответствие с политиката?

- Получавани ли са от настоятелството/директора периодични обобщени доклади на училищния комитет за превенция/справяне с тормоза?
- Обсъждано ли е от настоятелството/директора колко добре училището се справя с всички доклади за тормоз, включително тези, на които е обърнато внимание на ранен етап и поради това не са включени в периодичния доклад на комитета за борба с тормоза до настоятелството/директора?
- Получавани ли са от настоятелството/директора някакви оплаквания от родители във връзка с това как училището се справя с инциденти на тормоз?
- Някой родител отписал ли е детето си от училище, позовавайки се на недоволство от това как училището се справя със ситуация на тормоз?
- Дали са инициирани или приключени външни разследвания на училището по отношение на случаите на тормоз (от други приложими държавни или местни органи)?
- Данните от случаите, докладвани на директора (чрез образеца за регистриране на тормоз), анализирани ли са с цел идентифициране на проблеми, тенденции или модели в поведението на тормоз?
- Идентифицирани ли са от настоятелството/директора аспекти на училищната политика и/или нейното прилагане, които изискват допълнително подобрение?
- Създаден ли е от настоятелството/директора план за действие, насочен към области за подобрение?

Подпис _____

Дата _____

Председател, училищно настоятелство

Подпис _____

Дата _____

Директор

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: РЕЧНИК

14.1 Основни понятия

Сексуална ориентация: Емоционалното и/или сексуалното привличане към други хора.

Полова идентичност: Личният и вътрешен начин, по който човек преживява своя пол или липсата на пол. Терминът „пол“ в този случай се отнася до съвкупността от роли, поведения, норми и характеристики, които всяко общество, култура и/или класа в определен исторически период приписва като „типични“ за мъжете и жените (въз основа на бинарния модел на пола). Тя може да съвпада или да не съвпада с пола, приписан при раждането.

Изразяване на пола: Начините, по които човек изразява пред другите поведения и характеристики на пола (като мъжественост, женственост или други). Характеристики като прическа, облекло, начинът, по който човек говори и се движи, могат да бъдат изразяване на пола. Живеем в общество, в което се очаква и налага изразяването на пола да съвпада с половата идентичност на човека; от мъжа се очаква да има мъжествено изразяване на пола, а от жената – женствено. Резултатът от това е хората, които не отговарят на този опростен модел, да бъдат третирани по фобичен начин или с омраза от обществото.

Полови характеристики: Половите характеристики включват както първичните (като вътрешни и външни репродуктивни органи, хромозоми и хормони), така и вторичните (като мускулна маса, телесно окосмяване, развитие на гърдите и други) полови белези.

14.2 Съкращението ЛГБТИК+

Лесбийка: Човек, който се идентифицира като жена и изпитва емоционално, романтично и/или сексуално влечение към хора от същия пол.

Гей: Човек, който се идентифицира като мъж и изпитва романтично и/или сексуално влечение към хора от същия пол. Терминът „гей“ в България се използва главно от мъже, въпреки че има жени, които използват този термин, за да опишат своята сексуална и/или романтична ориентация, идентифицирайки се като гей или гей жени.

Бисексуален: Човек, който изпитва романтично и/или сексуално влечение към хора от два или повече пола. Често се използва като чадърен термин за описание на различни форми на полисексуалност.

Трансгендър: Хора, чийто пол не е същият като пола, който им е приписан при раждането. Транс хората може да идентифицират своя пол в бинарния модел на пола (идентифицирайки се като транс мъже или транс жени) или не (идентифицирайки се като транс небинарни).

Интерсекс: Интерсекс хората се раждат с полови характеристики, които не принадлежат строго към мъжки или женски категории или които принадлежат едновременно и към двете. „Интерсекс“ е чадърен термин и означава спектър от вариации на половите характеристики, които естествено се срещат в човешкия вид. Интерсекс хората може да имат всякаква сексуална ориентация, полова идентичност и изразяване на пола.

Куиър: Куиър е сложен термин с множество интерпретации. В миналото той е бил използван като обиден термин за гей хората, но през 80-те е бил извоюван обратно от активисти и учени като положително и конфронтационно самоописание в опит да се оспорят социалните норми около сексуалността, сексуалната ориентация, половата идентичност и/или други форми на нормативност. Често се използва от хора, които не приемат традиционните концепции за пол и сексуалност и не се идентифицират с нито един от термините на ЛГБТИ+ съкращението, но също така и като общ термин за всички ЛГБТИ+ хора. Като термин той също се идентифицира с определени части от куиър теорията.

(+): Символът + се използва, за да се включат всички останали идентичности във връзка със сексуалната ориентация и/или половата идентичност, които са част от общността, напр. асексуален, небинарен, пансексуален и др.

14.3 Други термини

Полово неконформни хора: Хора, които имат полова идентичност и/или изразяване на пола, които не съвпадат напълно с пола, който им е бил приписан при раждането.

Хетеросексуален: Човек, който изпитва романтично и/или сексуално влечение към хора от „другия“ пол. Терминът се основава на схващането, че полът е бинарен, поради което се използва компонентът „хетеро-“.

Цисгендър: Човек, чиято полова идентичност е същата като пола, който му е бил приписан при раждането. Терминът се използва като противоположност на термина „транс“.

promoting sCHOol environments
InClusivE of diversity based on SOGI

Координатор на проекта: КМОР

Адрес: Skoufa 75, Атина 106 80, Гърция

Email: kmop@kmop.gr

Уебсайт: <https://www.kmop.gr/>

Funded by the rights, Equality
and Citizenship (REC) Programme
of the European Union